

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Zafer
Kalkınma Ajansı
Development Agency

2023 YILI PROJE TEKLİF ÇAĞRISI

TURİZM VE TARIMSAL ALTYAPI MALİ DESTEK PROGRAMI (TUTAP)

BAŞVURU REHBERİ

Program Referans No : TR33/23/TUTAP
Son Başvuru Zamanı (KAYS) : 15.01.2023 | 23.59
Son Başvuru Zamanı (Taahhütname) : 20.01.2023 | 18.00

PROGRAM KÜNYESİ

Program Adı	Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı		
Program Kısaltması	TUTAP		
Referans No	TR33/23/TUTAP		
Başvuru ve Sonuç Açıklama Zamanı	Projenin KAYS Girişi ve Onayı İçin Son Zaman	15.01.2023 23.59	
	Taahhütname E-imzası / Teslimi İçin Son Zaman	20.01.2023 18.00	
	Öngörülen Değerlendirme Sonucu İlan Tarihi	31.03.2023	
Amaç	TR33 Bölgesi'nin turizm ve kırsal alan potansiyelinin değerlendirilerek yerelde istihdam olanaklarının, kaynak verimliliğinin ve refah düzeyinin artırılması		
Öncelikler	Proje ile ilgili birden çok öncelik seçilebilir. Seçilen her bir öncelikte projenin kapsamı arasında açık ve net şekilde bağlantı kurulmalıdır. Önceliklere ilişkin örnek proje konuları ve açıklamalar 2.1.3.3 Proje Konuları bölümünde yer almaktadır. 1) Alternatif turizm (doğa, inanç, karavan, spor, tarih ve kültür, termal) ve yaratıcı turizm faaliyetleri açısından Bölgede öne çıkan merkezlerin cazibesini ve bilinirliğini artıracak altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi 2) Kırsalda tarımsal üretimde katma değeri artıran, kaynak verimliliği sağlayan ortak faydaya yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması 3) Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmaya yönelik olarak istihdam odaklı üretim ve hizmet merkezlerinin oluşturulması; coğrafi işaretli ürünlerin markalaşma düzeyinin artırılması		
Proje Uygulama Süresi	Asgari 12 Ay, Azami 24 Ay		
Program Bütçesi	40.000.000 TL (Kırk Milyon Türk Lirası)		
Destek Bilgileri	Proje Başına Destek Limitleri	Asgari	Azami
	Destek Oranı (%)	25	75
	Destek Miktarı (TL)	750.000	4.000.000
	Eş Finansman (TL)	250.000	12.000.000
	Proje Bütçesi (TL)	1.000.000	16.000.000

Proje Uygun Kuruluşlar Sunabilecek Kurum ve Kuruluşlar	<u>Uygun Başvuru Sahipleri</u> TR33 Bölgesindeki; 1) Kamu Kurum ve Kuruluşlarından; Valilik, Kaymakamlık, Belediye, Üniversite, Bölge / İl / İlçe Müdürlükleri, İl Özel İdaresi, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, Köylere Hizmet Götürme Birliği, Diğer Mahalli İdareler 2) Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları 3) Kooperatif ve Birlikler <u>Uygun Ortaklar</u> TR33 Bölgesi'nden veya dışından; 1) Uygun Başvuru Sahipleri 2) Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları 3) Sivil Toplum Kuruluşları <u>Uygun İştirakçiler</u> Siyasi partiler ve alt birimleri hariç tüm gerçek ve tüzel kişiler Programa sadece 1 (bir) proje ile başvuru yapılabilir. Bir proje ortağı en fazla 2 (iki) projeye ortak olabilir ve başarılı olmaları durumunda bu projelerin ikisinde de ortak sıfatıyla destekten yararlanabilir. Ancak, proje ortağının aynı zamanda başvuru sahibi sıfatıyla proje sunmuş bir kurum olması durumunda, söz konusu kurum kendi projesi dışında yalnızca 1 (bir) projede ortak olarak yer alabilir. Dolayısıyla başvuru sahibi olan kurumların kendi projeleri dışında sadece 1 (bir) projede ortak olarak yer alması gerekmektedir.
Avantaj Puan Kriterleri	Avantaj puan kriterlerine ilişkin açıklamalar 2.1.3.5 Programın Avantaj Puan Kriterleri bölümünde yer almaktadır. • SEGE Durumu: Proje uygulama alanının yer aldığı ilçenin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmalarına (SEGE-2022) göre gelişmişlik durumu • Genç İstihdamı: Proje uygulama süresi içerisinde gerçekleştirilecek ve uygulama süresinin tamamlanmasını müteakip en az 1 (bir) yıl daha devam ettirilecek genç istihdamı (15-34 yaş arası) taahhüdü • Mali Katkı Düzeyi: Yararlanıcı ve varsa ortaklarının mali açıdan projeye katkı düzeyi • Yerli Malı: Yerli malı belgesine sahip mal alımı taahhüdü
Başarı Kriterleri	Aşağıdaki 3 (üç) koşulu aynı anda sağlayan projeler başarılı bulunacaktır. 1) Ön incelemede başarılı olmak 2) “İlgililik” bölümünden 25 (yirmi beş) üzerinden en az 13 (on üç) puan almak 3) Toplamda 100 (yüz) üzerinden en az 65 (altmış beş) puan almak

İÇİNDEKİLER

PROGRAM KÜNYESİ.....	2
TANIMLAR.....	5
KISALTMALAR.....	7
BÖLÜM 1: TURİZM VE TARIMSAL ALTYAPI MALİ DESTEK PROGRAMI (TUTAP)	8
1.1 Giriş.....	9
1.1.1 T.C. Zafer Kalkınma Ajansı.....	9
1.1.2 TR33 Bölgesi Bölge Planı.....	10
1.1.3 Desteğin Tanımı ve Yasal Dayanak.....	11
1.1.4 Desteğin Gerekçesi	12
1.1.5 Programın Mantıksal Çerçevesi	13
1.2 Programın Amacı ve Öncelikleri.....	15
1.3 Ajans Tarafından Sağlanacak Mali Kaynak.....	16
BÖLÜM 2: BU PROGRAMA İLİŞKİN KURALLAR.....	18
2.1 Uygunluk Kriterleri.....	20
2.1.1 Başvuru Sahibinin Uygunluğu	20
2.1.2 Ortaklıkların Uygunluğu	22
2.1.3 Projelerin Uygunluğu	23
2.1.4 Maliyetlerin Uygunluğu	39
2.2 Başvuru Şekli ve Yapılacak İşlemler	41
2.2.1 Başvuru Formu ve Destekleyici Belgeler.....	41
2.2.2 Başvurular Nereye ve Nasıl Yapılacaktır?.....	45
2.2.3 Son Başvuru Zamanı	47
2.2.4 Daha Fazla Bilgi Almak için	47
2.3 Projelerin Değerlendirilmesi ve Seçilmesi	48
2.3.1 Ön İnceleme.....	49
2.3.2 Teknik ve Mali Değerlendirme.....	51
2.4 Değerlendirme Sonucunun Bildirilmesi.....	55
2.4.1 Bildirimin İçeriği	55
2.4.2 Öngörülen Zaman Çizelgesi	55
2.5 Sözleşme İmzalanması ve Uygulama Koşulları	56
BÖLÜM 3: EKLER	58
Ek-1 Destekleyici Belge Şablonları	59
Ek-2 Başvuru Formu Şablonu	59
Ek-3 Başvuru Belgeleri Kontrol Listesi	59
Ek-4 Proje Performans Göstergeleri	59
Ek-5 Yardımcı Kaynaklar Listesi	59
Ek-6 Kırsal Alan Listesi	59

TANIMLAR

Ajans: T.C. Zafer Kalkınma Ajansı

Bakanlık: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Bağımsız Değerlendirici: Proje tekliflerini, başvuru rehberlerinde belirtilen esaslara göre teknik, ekonomik, sosyal ve mali açıdan değerlendirmek üzere, alanında en az beş yıllık uzmanlık ve tecrübe birikimi olan, yükseköğretim kurumları öğretim elemanları ile kamu kurum ve kuruluşları personelinden, Ajans tarafından uygun bulunanların, ilgili kurumlarca görevlendirilmesi veya ajans tarafından diğer gerçek kişiler arasından hizmet alımı yoluyla seçilen uzmanlar

Başvuru Rehberi: Ajans tarafından başvuru sahipleri için hazırlanan, destekten yararlanabilecek gerçek ve tüzel kişileri, başvuruda bulunabileceklerde aranan şartları, başvuru ve yararlanma şekil ve şartlarını, destek konusu öncelik alanını, destekten karşılanabilecek uygun maliyetleri, seçim ve değerlendirme kriterlerini, eş finansman yükümlülüklerini, standart başvuru belgelerini ve diğer gerekli bilgileri, ayrıntılı, açık ve anlaşılır bir dille açıklayan ve ajansın internet sitesinde yayımlanan rehber belge

Başvuru Sahibi: Proje desteği almak üzere Başvuru Formu'nda yer alan "Başvuru Sahibinin Beyannamesi"ni imzalayarak Ajansa başvuran ve bu rehberde uygun olarak tanımlanan tüzel kişi

Bölge Planı: TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı

Değerlendirme Komitesi: Bağımsız değerlendiriciler tarafından gerçekleştirilen değerlendirmelerin kontrollerini yapmak, gerekli durumlarda, bağımsız değerlendiricilerin değerlendirme yöntemi ile projeleri yeniden değerlendirerek görüş oluşturmak ve bunları raporlamak üzere kamu kurum ve kuruluşları personelinden Ajans tarafından görevlendirilen, alanında en az 5 (beş) yıllık tecrübeye sahip en az 5 (beş) üyeden oluşan komite

Eş Finansman: Projede harcanmak üzere başvuru sahibi tarafından taahhüt edilen nakdi katkı (başvuru sahibinin, ortaklarının ve iştirakçilerinin toplam nakdi katkısı)

Genel Sekreter: Ajansın icra makamı olan Genel Sekreterliğin üst amiri

Görünürlük Rehberi: Desteklenen proje kapsamında Ajans ve Bakanlığın görünürlüğünün nasıl sağlanacağına ilişkin usul ve esasları içeren belge

İştirakçi: Desteğe konu projenin yürütülmesi sürecinde veya sonucunda, doğrudan fayda veya menfaat elde etmeden yararlanıcıya projenin yürütülmesinde katkıda bulunan (sponsorluk, teknik destek sağlama vb.) ve Başvuru Formu'nda yer alan "İştirakçi Beyannamesi"ni imzalayan gerçek veya tüzel kişi

İzleme: Ajansın, uygulama aşamasına geçmiş proje ve faaliyetlerde öngörülen amaç ve hedeflere ulaşmasına yardımcı olmak, uygulamanın belirlenen ilke ve kurallara, kalkınma ajansları mevzuatına ve sözleşme hükümlerine uygun yürütmesini sağlamak adına düzenli ve sürekli olarak veri toplamasına, uygulamaya ilişkin riskleri önceden tespit ederek düzeltici ve önleyici tedbirler almasına, uygulama performansını takip etmesine ve denetim faaliyetleri yapabilmesine imkan verecek bilgilerin kayda geçmesini sağlamak üzere yürüttüğü, tarafsız yönlendirme ve takip faaliyeti

Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi: Ajanslar arası uygulama birliğini sağlamak amacıyla ajansların; yatırım destekleme, proje destekleme, çalışma programı, bütçe, muhasebe, insan kaynakları, performans ölçme faaliyetleri ile ilgili ve ilişkili gerçek ve tüzel kişilerin ihtiyaç duyulan veri ve bilgilerinin muhafaza edildiği veri tabanı başta olmak üzere iş ve işlemlerinin yürütüldüğü internet tabanlı e-devlet hizmeti

(<https://kaysuygulama.sanayi.gov.tr/>)

Kalkınma Planı: On Birinci Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023)

Kararname: 15/07/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Kılavuz: Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu

Mali Destek: Desteklenecek projelerin gider bütçelerinin, belirlenecek oranlarda Ajans tarafından karşılanması amacını güden nakdi ödeme

Menfaat İlişkisi: Projenin hazırlığı, değerlendirilmesi, seçimi, onayı, uygulamasının teknik açıdan desteklenmesi ve izlenmesi ile diğer aşamalarında görev alanların, görevlerinin gizliliğini veya tarafsızlığını etkileyecek kendilerine, yararlanıcılara ya da başkalarına maddi veya manevi menfaat temini sağlayabilecek her türlü durum

Ortak: Desteğe konu projenin yürütülmesi sürecinde veya sonucunda doğrudan veya dolaylı fayda veya menfaat elde ederek bunun karşılığında yararlanıcıya faaliyetin yürütülmesinde katkıda bulunun ve Başvuru Formu'nda yer alan "Ortaklık Beyannamesi"ni imzalayan tüzel kişi

Program: Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı

Proje: Destekten yararlanmak üzere ajansa sunulan, belli bir amaca odaklanmış, bütçesi ile bütünlük arz eden, belirli süreli ve düzenli faaliyetler bütünü

Proje Hesabı: Mali desteğe hak kazanan yararlanıcı ve/veya ortağı tarafından projeye özel olarak açılan, Ajans tarafından sağlanan mali desteğin ve sözleşmede belirtilmesi halinde yararlanıcı eş finansmanının da aktarıldığı banka hesabı

Proje Teklif Çağrısı: Ajans tarafından yürütülen belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesi

Proje Uygulama Rehberi: Yararlanıcıların proje uygulamaları sırasında uymak zorunda oldukları satın alma ve ihale ilke ve kuralları ile raporlama ve bilgilendirme yükümlülüklerini ayrıntılı olarak düzenleyen Bakanlıkça hazırlanmış rehber ve ekleri

Satın Alma Rehberi: Yararlanıcının proje uygulama sürecinde uymak zorunda olduğu satın alma kurallarını ayrıntılı olarak düzenleyen belge

Sıkça Sorulan Sorular Listesi: Program dönemi içerisinde potansiyel başvuru sahiplerinin bilgi talepleri doğrultusunda hazırlanan ve cevaplarıyla birlikte Ajansın internet sayfasında yer alan liste

Sözleşme: Ajans ile yararlanıcı arasında imzalanan, destekten yararlanma ilke ve kurallarını, ödeme usul ve esaslarını, tarafların hak ve yükümlülüklerini ve bu yükümlülüklerin ihlalinin sonuç ve müeyyidelerini düzenleyen anlaşma ve ekleri

Sözleşme Makamı: T.C. Zafer Kalkınma Ajansı

Sonuç Odaklı Program: Yönetmelikte belirtilen bölgesel program tanımına uygun olarak, stratejik olarak belirlenmiş kalkınma hedeflerini yakalamak üzere, belirli bir sektör, tema veya mekânda kalkınma sonuçları elde etmek amacıyla alt program, tedbir, proje ve faaliyetleri içeren, nitelikli analize dayanan, ilgili kurumlarla iş birliği halinde hazırlanan, ölçülebilir sonuç ve çıktı hedefleri olan orta vadeli (tercihen 3 yıllık) programlar

TR33 Bölgesi: Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden oluşan Düzey 2 Bölgesi

Usulsüzlük: Projenin herhangi bir aşamasında; yanlış veya yanıltıcı bildirimde bulunmak, sahtecilik yapmak, hile ve dolanlı hareketlerde bulunmak ve Yönetmelik ile Yönetmeliği tamamlayıcı nitelikte hazırlanan her türlü belge ve düzenlemede belirtilen ilke ve kurallara aykırı olarak sözleşmede değişiklik yapmak gibi sözleşme ilişkisini ihlal eden fiil ve davranışlar

Yararlanıcı: Program kapsamında Ajanstan destek almaya hak kazanan ve Ajans ile destek sözleşmesi imzalayan tüzel kişi

Yetkili/Yasal Temsilci(ler): Başvuru sahibi ve varsa ortakları ile iştirakçilerini temsil ve ilzama yetkili kişiler

Yönetim Kurulu: TR33 Bölgesi illerinin Valileri, İl Merkez/Büyükşehir Belediye Başkanları, İl Genel Meclis Başkanları ve İl Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları'ndan müteşekkil Ajans karar organı

Yönetmelik: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği

KISALTMALAR

- Ar-Ge:** Araştırma ve Geliştirme
BD: Bağımsız Değerlendirici
DB: Destekleyici Belge
DK: Değerlendirme Komitesi
DYK: Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu
KAYS: Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KDV: Katma Değer Vergisi
PTÇ: Proje Teklif Çağrısı
PYB: Program Yönetimi Birimi
SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları
SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu
SOP: Sonuç Odaklı Program
SSSL: Sıkça Sorulan Sorular Listesi
TSO: Ticaret ve Sanayi Odası
TUTAP: Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı
TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
YDO: Yatırım Destek Ofisi

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Zafer
Kalkınma Ajansı
Development Agency

BÖLÜM 1: TURİZM VE TARIMSAL ALTYAPI MALİ DESTEK PROGRAMI (TUTAP)

1.1 Giriş

1.1.1 T.C. Zafer Kalkınma Ajansı

T.C. Zafer Kalkınma Ajansı (Ajans), Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsayan ve **TR33 Bölgesi (Bölge)** olarak adlandırılan bölgede hizmet vermek üzere 14.07.2009 tarihli ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan ülke genelindeki 26 kalkınma ajansından biridir. Ajansın merkezi Kütahya ili olup diğer TR33 Bölgesi illerinde Yatırım Destek Ofisleri (**YDO**) aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir. Kalkınma ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonundan **T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Bakanlık)** sorumludur.

Ajansın temel görevi; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle; ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası, bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Bakanlığın koordinasyon kapsamındaki görevleri ise; bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltıcı tedbirleri almak; planlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapmak, plan program ve projelerin uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek, ajansların işlevlerini etkili ve verimli olarak yerine getirebilmesi için merkezi düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamak ve bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

MİSYON, VİZYON VE TEMEL DEĞERLER

MİSYON

TR33 Bölgesi'nin yaşam kalitesini artırmak amacıyla bölgeyi cazibe merkezi haline getirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır.

VİZYON

Bölgenin kalkınması için dinamik bir takım ruhuna sahip, kaliteli hizmet sunan, öğrenen ve öğreten, başlattığı her girişimi ZAFER'le taçlandıran bir Ajans olmaktadır.

TEMEL DEĞERLER

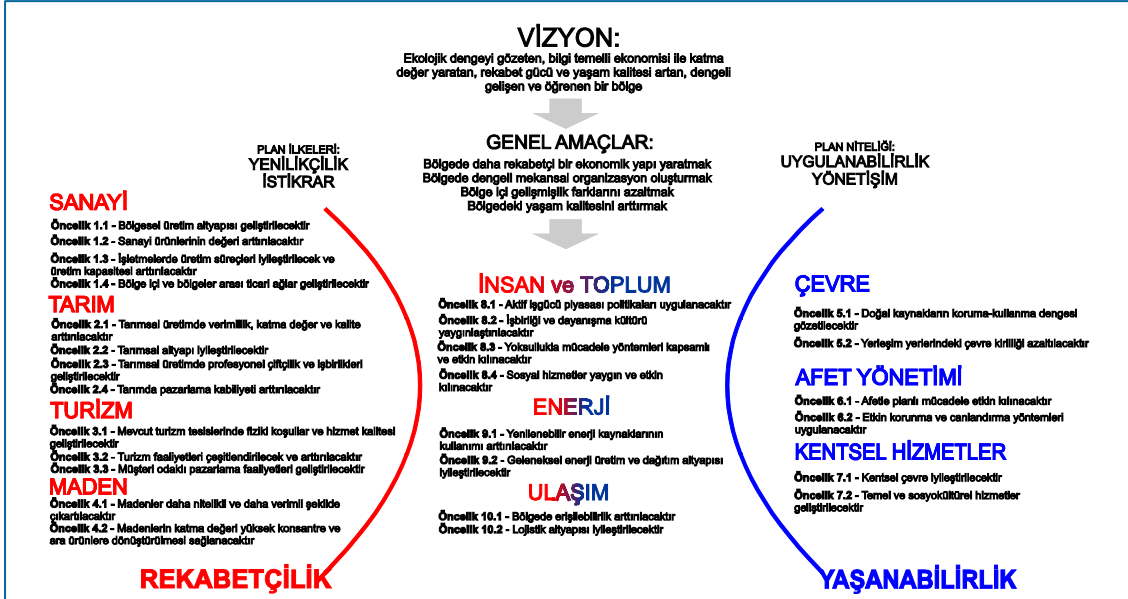
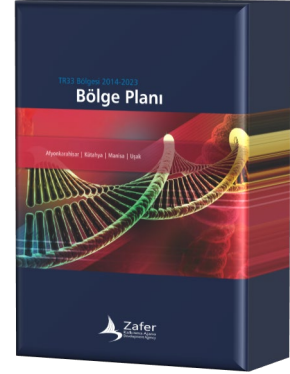
- ✓ Sonuç Odaklılık
- ✓ Sürdürülebilirlik
- ✓ Verimlilik
- ✓ Yenilikçilik
- ✓ İş Birliğine Açıklık ve Katılımcılık
- ✓ Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik
- ✓ Objektiflik ve Tarafsızlık
- ✓ İleri Görüşlülük
- ✓ İletişimde Açıklık ve Samimiyet
- ✓ Personel Memnuniyetini Ön Planda Tutmak

1.1.2 TR33 Bölgesi Bölge Planı

TR33 Bölgesi'nin 2014-2023 yılları arasındaki kalkınma faaliyetlerine ve Ajans tarafından sağlanacak destek mekanizmalarına temel teşkil edecek olan TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu¹ tarafından 30.12.2014 tarihinde onaylanmıştır.

Planda Bölge'nin vizyonu **“Ekolojik dengeyi gözetken, bilgi temelli ekonomisi ile katma değer yaratan, rekabet gücü ve yaşam kalitesi artan, dengeli büyüyen, gelişen ve öğrenen bölge”** olarak belirlenmiş ve bu vizyona ulaşmak için 10 gelişme eksenı tanımlanmıştır.

Ajans tarafından sağlanan tüm destek programları, planda yer alan gelişme eksenlerine, önceliklere ve tedbirlere uygun şekilde tasarlanmakta ve uygulanmaktadır.

¹ Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu, 641 sayılı Kalkınmaya İlişkin Bazı Kurullar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 23/A maddesi ile düzenlenmiş olup bölgesel kalkınmaya ilişkin konularda karar organı olarak teşkil edilmiştir.

1.1.3 Desteğin Tanımı ve Yasal Dayanak

Programa ilişkin yasal dayanak ve Program kapsamında desteklenecek faaliyetlerin sunulması, seçilmesi ve uygulanması ile ilgili kurallar;

- 15/07/2018 tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi² (Kararname),
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği³ (Yönetmelik) ve
- Kalkınma Ajansları Destek Yönetimi Kılavuzu⁴ (DYK)

hükümleri esas alınarak belirlenmiştir.

Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı (Program) kapsamında **proje teklif çağrısı (PTÇ)** yöntemi ile desteklenmeye hak kazanacak proje sahiplerine doğrudan finansman desteği sağlanacaktır. Doğrudan finansman desteği, Ajansın başvuru rehberlerinde belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde, belli proje ve faaliyetlere yaptığı karşılıksız yardımlardır. Doğrudan finansman desteği, Ajansın esas itibarıyla PTÇ yöntemiyle kullandığı desteklerden oluşur. PTÇ ise belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir.

Yönetmeliğin 9/2 maddesinde “Ajanslar, destek programlarına başvuru yapabilecek kişi, kurum veya kuruluşlar ile bunların niteliklerini, destek konusu öncelik alanını, destek limitlerini, seçim ve değerlendirme kriterlerini ve destek programına ilişkin diğer hususları başvuru rehberlerinde belirler.” denilmektedir.

Yönetmeliğin 13/1 maddesinde “Ajansın yararlanıcılara vereceği doğrudan finansman desteği, başvuru rehberlerinde belirlenen usul ve esaslar dâhilinde kullanılır. Başvuru sahipleri, bu Yönetmelik hükümlerini ve başvuru rehberlerinde yer alan bütün hususları kabul etmiş sayılırlar” denilmektedir.

Yönetmeliğin 17/1 maddesinde ise “Başvurular, başvuru rehberindeki kural ve koşullara uygun olarak elektronik ortamda yapılır. Başvuru sahipleri, proje teklifinin bütçe kısmında, proje kapsamında gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği faaliyetleri ve ihtiyaç duyduğu kaynağı ve gerekçelerini açıklamak zorundadır.” denilmektedir.

Bu programa ilişkin usul ve esaslar, **Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı Başvuru Rehberi’nde (Başvuru Rehberi)** detaylıca açıklanmıştır. Bu sebeple, programa proje başvurusu yapacak tüm paydaşların **başvuru rehberini dikkatlice okumaları gerekmektedir**. Başvuru sahipleri başvuruda bulundukları andan itibaren ilgili mevzuat hükümlerini ve bu rehberde yer alan bütün hususları kabul etmiş sayılırlar.

² Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 16. bölümü, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle Cumhurbaşkanınca belirlenen politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

³ Bu Yönetmelik, kalkınma ajansları tarafından, kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve diğer gerçek veya tüzel kişilere sağlanacak mali ve teknik destekler ile bunların yönetimi, kullanılması, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve denetimine ilişkin usul ve esasları kapsar.

⁴ Bu Kılavuz; kalkınma ajansları tarafından sağlanacak desteklerin etkin, etkili, şeffaf ve güvenilir bir programlama, yönetim, uygulama, izleme ve değerlendirme sistemi çerçevesinde gerçekleştirilebilmesi ve farklı Ajansların bulundukları bölgelerin özelliklerinin gerektirdiği alanlar dışında, Ajanslar arasında uygulama farklılıkları olmaksızın rasyonel standartların oluşturulması amacıyla Bakanlıkça hazırlanmıştır. Kılavuz’un Yönetmeliğe aykırı hükümleri uygulanmaz.

1.1.4 Desteğin Gerekçesi

Program ile Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden oluşan TR33 Bölgesi'nin turizm ve kırsal alan potansiyelinin değerlendirilerek yerelde istihdam olanaklarının, kaynak verimliliğinin ve refah düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda;

- 1) alternatif turizm (doğa, inanç, karavan, spor, tarih ve kültür, termal) ve yaratıcı turizm faaliyetleri açısından Bölgede öne çıkan merkezlerin cazibesini ve bilinirliğini artıracak altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi
- 2) kırsalda tarımsal üretimde katma değeri artıran, kaynak verimliliği sağlayan ortak faydaya yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması
- 3) coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmaya yönelik olarak istihdam odaklı üretim ve hizmet merkezlerinin oluşturulması; coğrafi işaretli ürünlerin markalaşma düzeyinin artırılması

konuları önceliklendirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından 2019-2023 dönemi için hazırlanan **On Birinci Ulusal Kalkınma Planı**'nında "291. Planda imalat sanayiindeki sektörel önceliklendirme, kritik teknolojiler ile ürün ve ürün gruplarına odaklanma yaklaşımına ilaveten **tarım, turizm ve savunma sanayii öncelikli gelişme alanları** olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda atılacak güçlü adımlarla bir taraftan ihracat ölçeğinin büyütülmesi, diğer taraftan da verimlilik artışları yoluyla katma değer invmelenmesi öngörülmektedir." denilerek bu programın da ana unsuru olan turizm ve kırsal alandaki faaliyetlere dikkat çekilmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan **Türkiye Turizm Stratejisi 2023**'te ülkemizin turizm sektörüne ilişkin vizyonu "*sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanması*" olarak belirtilmiştir. Stratejide kıyı turizminin yanı sıra sağlık turizmi, kış sporları turizmi, dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal turizm ve eko turizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi vb. alanlarda da eşsiz imkanlara sahip bulunduğu fakat bu imkanların rasyonel bir biçimde kullanılmadığından söz edilmiştir. Önemli turizm değerlerinin tek tek ele alınmasından ziyade bunların birbirleri ile entegrasyonu sayesinde daha cazip ve güçlü alternatif varış noktaları ve güzergahlar oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2021-2023 dönemi için hazırlanan **Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi**'nde ise temel amaç "*sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal iş gücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksulluğun azaltılması ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması, nüfusun kırsalda tutunmasının sağlanması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması*" olarak belirtilmiştir.

Ajans tarafından hazırlanan TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı'nda ise turizm ve kırsal kalkınma altyapısına yönelik olarak rekabetçilik eksenini sarmalında doğrudan turizm ve tarımla ilgili gelişme eksenleri belirtilmiş ve yaşanabilirlik eksenini sarmalında yer alan çevre gelişme eksenini ile rekabetçilik-yaşanabilirlik eksenleri sarmal kesişiminde yer alan enerji gelişme eksenini ile de özellikle kaynak verimliliğine yönelik öncelikler ortaya konmuştur. Bununla birlikte, 2022 Çalışma Programı'nda yer alan Alternatif Turizmin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (TURİZM SOP) kapsamında turizme, Yerel Kalkınma Fırsatları kapsamında ise kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalara yer verilmiştir.

1.1.5 Programın Mantıksal Çerçevesi

	Program Mantiğı	Objektif Şekilde Doğrulanabilir Başarı Göstergeleri	Doğrulama Kaynak ve Araçları
Genel Amaç	Alternatif Turizmin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (TURİZM SOP) - Özel Amaç 1: Termal sağlık turizmi uygulamalarını geliştirmek, yaygınlaştırmak ve termal turizm bölgelerinin cazibesini artırmak - Özel Amaç 2: Yaratıcı ve kültürel endüstrilerin turizme entegrasyonunu sağlamak - Özel Amaç 3: Kırsal turizmde katma değeri artırmak - Özel Amaç 4: Turizmde hizmet kapasitesini ve kalitesini geliştirmek - Özel Amaç 5: Seçkin destinasyon ağlarına ve ulusal tur operatörlerine yönelik olarak turizm rotaları oluşturmak Yerel Kalkınma Fırsatları (YKF) - Kırsalda üretimde katma değer artırılması - Coğrafi işaretli ürünlerde katma değer artırılması	- Turizm gelirlerinin %10 artması - Turistlerin Bölge'de geçirdiği sürenin %10 artması - Tarımsal ürünler ve coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirin %10 artması	TÜİK, Turizm Bakanlığı, TURSAB gibi kurumların resmi istatistikleri
Özel Amaç	TR33 Bölgesi'nin turizm ve kırsal alan potansiyelinin değerlendirilerek yerelde istihdam olanaklarının, kaynak verimliliğinin ve refah düzeyinin artırılması	- Turizmde sunulan yeni hizmet sayısının %5 artması - İstihdam edilen genç sayısının %15 artması - Tasarruf edilen su, elektrik, doğalgaz, hammadde ve kimyasal madde miktarının %10 artması	Ajans faaliyet raporları
Beklenen Sonuçlar	Öncelik-1: Alternatif turizm (doğa, inanç, karavan, spor, tarih ve kültür, termal) ve yaratıcı turizm faaliyetleri açısından Bölgede öne çıkan merkezlerin cazibesini ve bilinirliğini artıracak altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi Öncelik-2: Kırsalda tarımsal üretimde katma değeri artıran, kaynak verimliliği sağlayan ortak faydaya yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması Öncelik-3: Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmaya yönelik olarak istihdam odaklı üretim ve hizmet merkezlerin oluşturulması; coğrafi işaretli ürünlerin markalaşma düzeyinin artırılması	- Oluşturulan turizm alt yapısı sayısının %5 artması - Kurulan tarımsal ortak kullanım tesisi sayısının %5 artması - Kurulan tarımsal üretim ve hizmet merkezi sayısının %5 artması	Program etki analizi raporu
Faaliyetler	Öncelik-1 için örnek proje konuları - Termal turizm bölgelerindeki su dağıtım altyapısının iyileştirilmesi - Termal turizm bölgelerinde çevre düzenlemeleri yapılması - Termal turizm bölgelerinde turistlerin zaman geçirebileceği ilgi çekici/güncel aktivitelere yönelik altyapıların oluşturulması - Termal turizm bölgelerinde sunulan sağlık hizmetlerinin (aromaterapi, balneoterapi, hidroterapi, oksijen terapi, özel egzersiz alanları vb.) çeşidinin ve kalitesinin artırılması	Program performans göstergelerine Ek-4 Proje Performans Göstergeleri bölümünde yer verilmiştir.	Proje performans göstergeleri

Program Mantiğı	Objektif Şekilde Doğrulanabilir Başarı Göstergeleri	Doğrulama Kaynak ve Araçları
- Termal turizm bölgelerindeki tarihi termal yapıların fonksiyonel hale getirilmesi ve cazibesinin artırılması - UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı kapsamında illeri öne çıkaran turizm altyapılarının oluşturulması - Turistlerin yöresel ürünlerin üretimini deneyimleyebileceği atölyelerin kurulması - İnanç turizmi açısından öne çıkan lokasyonların cazibesinin artırılması - Uygun lokasyonlarda karavan park ve kamp alanı kurulması - Başkomutan Tarihi Milli Parkı içerisinde bulunan alanların (anıt, müze, şehitlik vb.) çevre düzenlemelerinin yapılması ve altyapı eksikliklerinin giderilerek turizm açısından bilinirliklerinin artırılması - Kırsal turizme yönelik olarak yürüyüş yolları, tırmanma rotaları ve bisiklet yollarının oluşturulması - Bölgedeki antik kentlerin ve ören yerlerinin altyapı/üstyapısının iyileştirilmesi - Macera turizmne yönelik olarak ilgi çekici ve yüksek gelir getirci altyapıların oluşturulması Öncelik-2 için örnek proje konuları - Üretimde verimliliği düşüren zararlılarla mücadelede elektrostatik ilaçlama, insansız hava aracı vb. yenilikçi teknolojilerin kullanılması - Sulama, gübreleme, ilaçlama başta olmak üzere tarımsal girdilerde etkinliğin artırılmasına olanak sağlayan görüntü işleme tekniklerinin kullanılması - Üretimde devamlılığı sağlayacak dijital takip, otomasyon, erken uyarı vb. sistemlerinin kurulması - Damla sulama ve gübreleme uygulamalarının yaygınlaştırılması - Bitkisel ve hayvansal atıklardan gübre ve enerji üretilmesi - Tarımsal faaliyetlerde sabit ve mobil yenilenebilir enerji sistemlerinin kurulması - Enerji verimliliği yüksek tarımsal depolama tesislerinin kurulması - Paketleme tesisi kurulması - Dondurarak kurutma gibi yeni nesil ürün koruma ve saklama teknolojilerinin yaygınlaştırılması Öncelik-3 için örnek proje konuları - Coğrafi işaretli ürünlerin ulusal ve uluslararası (AB tescilli) düzeyde marka değerinin artırılması - Coğrafi işaretli ürünlere veya bu ürünlerden yenilikçi ve katma değeri yüksek diğer ürünlerin üretilmesine yönelik istihdam odaklı üretim atölyeleri kurulması - Coğrafi işaretli ürünlere yönelik pazarlama imkânlarının geliştirilmesi - Birden çok coğrafi işaretli ürünü kapsayacak şekilde ziyaretçi/geçiş sayısı		

1.2 Programın Amacı ve Öncelikleri

AMAÇ

TR33 Bölgesi'nin turizm ve kırsal alan potansiyelinin değerlendirilerek yerelde istihdam olanaklarının, kaynak verimliliğinin ve refah düzeyinin artırılması

ÖNCELİKLER

Proje ile ilgili **birden çok öncelik** seçilebilir. Seçilen her bir öncelikte projenin kapsamı arasında **açık ve net** şekilde bağlantı kurulmalıdır. Önceliklere ilişkin açıklamalar **2.1.3.3 Proje Konuları** bölümünde yer almaktadır.

- 1) Alternatif turizm (doğa, inanç, karavan, spor, tarih ve kültür, termal) ve yaratıcı turizm faaliyetleri açısından Bölgede öne çıkan merkezlerin cazibesini ve bilinirliğini artıracak altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi
- 2) Kırsalda⁵ tarımsal üretimde katma değeri artıran, kaynak verimliliği sağlayan ortak faydaya yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması
- 3) Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmaya yönelik olarak istihdam odaklı üretim ve hizmet merkezlerinin oluşturulması; coğrafi işaretli ürünlerin markalaşma düzeyinin artırılması

AVANTAJ PUAN UNSURLARI

Aşağıdaki hususlara yönelik olarak değerlendirmede avantaj puan uygulaması yapılacaktır. Avantaj puan kriterlerine ilişkin açıklamalar **2.1.3.5 Programın Avantaj Puan Kriterleri** bölümünde yer almaktadır.

- 1) **SEGE Durumu:** Proje uygulama alanının yer aldığı ilçenin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmalarına (SEGE-2022) göre gelişmişlik durumu
- 2) **Genç İstihdamı:** Proje uygulama süresi içerisinde gerçekleştirilecek ve uygulama süresinin tamamlanmasını müteakip en az 1 (bir) yıl daha devam ettirilecek genç istihdamı (15-34 yaş arası) taahhüdü
- 3) **Mali Katkı Düzeyi:** Yararlanıcı ve varsa ortaklarının mali açıdan projeye katkı düzeyi
- 4) **Yerli Malı:** Yerli malı belgesine sahip mal alımı taahhüdü

⁵ Bu Program kapsamında kırsal olarak kabul edilen yerler **Ek-6 Kırsal Alan Listesi**'nde yer almaktadır.

1.3 Ajans Tarafından Sağlanacak Mali Kaynak

Program kapsamında tahsis edilen toplam mali kaynak tutarı **40.000.000 TL⁶ (Kırk Milyon Türk Lirası)** olup proje başına asgari ve azami limitler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Destek Limitleri ⁷	Asgari	Azami
Destek Oranı (%)	25	75
Destek Miktarı (TL)	750.000	4.000.000
Eş Finansman (TL)	250.000	12.000.000
Proje Bütçesi (TL)	1.000.000	16.000.000

Proje bütçesi Ajanstan talep edilen destek miktarı ve başvuru sahibinin taahhüt ettiği eş finansman miktarının toplamından oluşmaktadır. **Aynı katkılar ve kamu personelinin maaşı eş finansman olarak kabul edilmeyecek olup** yararlanıcının proje eş finansmanını ortaklarından, iştirakçilerinden ve/veya üçüncü taraflardan sağlayacağı **nakdi** katkılar ile karşılayabilmesi mümkündür. Her halükarda, sözleşmeyi imzalayan taraf olması sebebiyle, eş finansman yükümlülüğü yararlanıcının taahhüdü hükmünde olup yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda yararlanıcı bizzat sorumlu kabul edilir.

Bu program kapsamında **Katma Değer Vergisi (KDV) uygun maliyettir**. KDV'nin proje bütçesinden karşılanabilmesi için proje kapsamındaki mal, malzeme, ekipman, hizmet vb. alımların KDV dahil maliyetleri ile birlikte bütçeye yazılması tavsiye edilmekte olup aksi durumda KDV maliyetleri ödenmeyecektir.

Sözleşmenin imzalanmasından önceki bütçe kontrolü sürecinde, gerekli durumlarda proje bütçesinde değişiklik yapılabilecektir. Kontroller, başvuru sahibinin ilave açıklama yapmasını ve Ajansın destek miktarında/oranında indirim yapmasını gerektirebilir. Bütçe kontrolü sürecinde program kapsamında uygun olmayan ve/veya projede gerçekleştirilecek faaliyetlerle ilgisi olmayan maliyetlerin tespit edilmesi durumunda bunlar bütçeden çıkarılacaktır. Ayrıca, piyasa rayiçlerini yansıtmayan maliyetlerin tespit edilmesi durumunda da bu maliyetler revize edilecektir. Aynı husus proje uygulama sürecinde yapılacak fiili harcamalar için de geçerlidir. Proje uygulama sürecinde proje bütçesindeki ödenek dâhilinde de Ajans tarafından yapılacak kontrollerde piyasa rayiçlerinin üzerinde maliyetler tespit edilmesi durumunda bunlar uygun maliyet olarak sayılmayacaktır. Bu nedenle başvuru sahibinin proje hazırlık aşamasında **gerçekçi, maliyet etkin ve faaliyetlerle uyumlu bir bütçe hazırlaması** ve uygulama aşamasında da **şeffaf, adil ve rekabetçi bir satın alma stratejisi** izlemesi kendi yararına olacaktır.

⁶ Ajans, bu program için ayırdığı **mali kaynakları revize etme, kısmen veya tamamen kullandırmama ya da değerlendirme sonuçlarına göre ilgili yılın destek programları arasında kaynak aktarımı yapma** haklarını saklı tutar.

⁷ Destek limitleri belirlenirken “destek oranı” ve “destek miktarı” bağımsız değişken olarak alınmış olup bu değişkenler üzerinden “eş finansman” ve “proje bütçesi” hesabı yapılmıştır.

Proje bütçesine ilişkin kurallar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Bütçe Başlığı	Program Bütçe Kuralları
1. İnsan Kaynakları Maliyetleri	Proje kapsamında doğrudan proje konusu faaliyetlerle ilgili işleri yürütmek üzere proje süresi içerisinde gerçekleştirilecek yeni ve genç (15-34 yaş arası) personel istihdamı uygun maliyet olarak sayılacak olup “ 1. İnsan Kaynakları ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler proje bütçesinin %20’sini (yüzde yirmi) aşmamalıdır. Başvuru sahibi ya da ortakları bünyesinde hâlihazırda istihdam edilmekte olan personele verilecek ücretler uygun maliyet değildir. Yeni istihdam kapsamında başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının yetkili/yasal temsilci(ler)i ile istihdam edilecek kişi(ler)in üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci dereceye kadar kayın hısımlığı ilişkisi bulunmaması gerekmektedir.
2. Seyahat Maliyetleri	Bu program kapsamında uygun maliyet değildir.
3. Ekipman ve Malzeme Maliyetleri	Proje kapsamında alınacak yeni ekipmanlara ve malzemelere ilişkin maliyetler olup “ 3. Ekipman ve Malzeme ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Otomobil, motosiklet, minibüs, otobüs, kaptıkaçtı, arazi taşıtları, panel van, kamyon ve çekici alımı ve kiralınması ile bu işlemlerle taalluku olan giderler uygun maliyet değildir.
4. Yerel Ofis Maliyetleri	Bu program kapsamında uygun maliyet değildir.
5.3 Denetim Maliyeti	Proje kapsamında yeminli mali müşavir tarafından gerçekleştirilecek dış denetime ilişkin maliyet olup “ 5.3 Denetim Maliyetleri ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler 15.000 TL’yi (on beş bin Türk Lirası) aşmamalıdır. Kamu kurum ve kuruluşu ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının başvuru sahibi olduğu projelerden dış denetim talep edilmeyecektir. Başvuru sahibi olan kooperatif ve birliklerin projeleri için dış denetim zorunludur.
5.8 Tanıtım (Görünürlük) Maliyetleri	Ajansın ve Bakanlığın projeye olan desteğini görünür kılmak için gerçekleştirilecek faaliyetlere ilişkin maliyetler olup “ 5.8 Tanıtım (Görünürlük) Faaliyetleri ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler 15.000 TL’yi (on beş bin Türk Lirası) aşmamalıdır.
5.9 İnşaat (Küçük Ölçekli Yapım) İşleri Maliyetleri	Sıfırdan bir inşaat da dâhil olmak üzere mevcut bir binanın ya da inşaatın elektrik sistemlerinin döşenmesi, boya, tamirat vb. yapım işlerine ilişkin maliyetler olup “ 5.9 İnşaat (Küçük Ölçekli Yapım) İşleri ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.
6. Diğer	“ 5. Diğer Maliyetler, Hizmetler ” başlıklı bütçe kaleminin altında bulunan alt başlıklardan biri kapsamına girmeyen hizmet alımlarına ilişkin maliyetler olup “ 6. Diğer ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir.
7. Uygun Doğrudan Maliyetlerin Toplamı	1’den 6’ya kadar olan bütçe kalemlerinin toplamını ifade eder. Bu kaleme veri girişi yapılmamalıdır.
8. İdari Maliyetler	Başka bir bütçe kalemi altında verilen maliyetleri içermeyen ve genel idari giderleri (elektrik, su, ısınma, kırtasiye, ihale ilan maliyetleri vb.) kapsayan maliyetler olup “ 8. İdari Maliyetler ” başlıklı bütçe kaleminde gösterilmelidir. Bu maliyetler 15.000 TL’yi (on beş bin Türk Lirası) aşmamalıdır.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Zafer
Kalkınma Ajansı
Development Agency

GENÇ
İSTİHDAMI
KALKINMA
AJANSLARI

2022-2025
TEMASI

BÖLÜM 2: BU PROGRAMA İLİŞKİN KURALLAR

DİKKAT 1

- 1) Yönetmeliğin 7/4 maddesine göre Ajans, hâlihazırda herhangi bir kamu kurum ya da kuruluşunun finansal destek alan projelerinin proje kapsamındaki faaliyetlere eş zamanlı olarak mali destek sağlamamaktadır.
- 2) Yönetmeliğin 10/5 maddesine göre Kanunen zorunlu olan Ajans bütçe paylarını kısmen veya tamamen ödememiş olan il özel idareleri ve belediyeler ile sanayi ve ticaret odaları, birikmiş bütün borçlarını ve bunlarla ilişkili varsa diğer bütün mali yükümlülüklerini tamamen yerine getirmedikçe, değerlendirme sürecinde başarılı bulunsa bile yararlanıcı ya da ortak olarak ilgili ajansla sözleşme imzalayamaz. Ancak bu halde, başarılı proje sahibi ya da ortağının ödeme güçlüğüne ilişkin kanıtlayıcı belgelerini de içeren gerekçeli başvurusu üzerine, projenin bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına etkisinin Yönetim Kurulunca değerlendirilmesinin ardından Bakanlık onayı ile sözleşme imzalanabilir. Bu durumda dahi başvuru sahibi ya da ortağının sözleşme imzalanmadan evvel muaccel borçlarının en az %20'sini (yüzde yirmi) ödemiş olması şartı aranır.
- 3) Yönetmeliğin 14/4 maddesine göre program, zorunlu hallerde Yönetim Kurulunun onayını almak şartıyla Genel Sekreter tarafından desteklenecek proje listesi ilan edilmeden önce iptal edilebilir. Bu durumda Ajanstan herhangi bir hak ve tazminat talebinde bulunulamaz.
- 4) Yönetmeliğin 17/3 maddesine göre başvuru sahipleri, Ajansa doğru ve açık bilgi ve belge vermek, Ajansı yanıltabilecek veya yanlış anlaşılmaya sebebiyet verebilecek her türlü tutum ve davranıştan uzak durmak zorundadır. Buna aykırı hareket ettiği tespit edilenlere destek verilmez, verilen desteklere ilişkin sözleşmeler de proje hangi aşamada olursa olsun derhal feshedilir.
- 5) Yönetmeliğin 43/1 maddesine göre program kapsamında Ajans tarafından alımı desteklenen alet, teçhizat, yazılım, malzeme ve sistemler ile yapımı gerçekleştirilen tesislerin mülkiyeti ve bunlar üzerindeki fikri mülkiyet hakları Yararlanıcıya aittir. Yararlanıcı, sözleşme kapsamında sağlanmış tesis, makine, ekipman, teçhizat ve diğer malzemelerin, Genel Sekreter'in gerekçeli ve yazılı izni olmaksızın proje süresince ve projenin sona ermesinden itibaren 3 (üç) yıl süreyle üzerinde üçüncü kişi lehine aynı ya da şahsi hak tesis edemez ve projede belirtilen iş yeri dışında kullanamaz, aksi halde destek miktarının 2 (iki) katı tutarında Ajansa tazminat öder.
- 6) Destek için başvurusu yapılan projeler Ajans tarafından her zaman eğitim amaçlı olarak ve sahibinin ayrıca muvafakati aranmaksızın kullanılabilir. Böyle bir durumda projede yer alan gerçek ve tüzel kişilere ait şahsi bilgiler ve mesleki sır niteliğindeki bilgiler ifşa edilmeyecektir.
- 7) Siyasi partiler ve bunların alt birimleri, hiçbir şekilde başvuru sahibi olarak proje başvurusunda bulunamazlar; ortak veya iştirakçi olarak proje uygulamalarında yer alamazlar.
- 8) Kalkınma ajansları destek mevzuatında değişiklik olması durumunda, söz konusu değişikliğin yürürlüğe girme tarihi itibarıyla henüz tamamlanmamış olan program süreçleri (başvuru, değerlendirme, sözleşme, raporlama vb.) için güncel mevzuat hükümleri uygulanacaktır.

2.1 Uygunluk Kriterleri

Destek sağlanabilecek projelere yönelik **3 (üç) temel uygunluk kriteri** söz konusudur:

- 1) Başvuru sahibinin ve ortakların uygunluğu
- 2) Projelerin uygunluğu
- 3) Maliyetlerin uygunluğu

2.1.1 Başvuru Sahibinin Uygunluğu

Program kapsamında **sadece** aşağıdaki kurum ve kuruluşlar uygun başvuru sahibi olarak tanımlanmıştır.

TR33 Bölgesi'ndeki;

- 1) **Kamu Kurum ve Kuruluşlarından;**
 - Valilik
 - Kaymakamlık
 - Belediye
 - Üniversite
 - Bölge / İl / İlçe Müdürlüğü
 - İl Özel İdaresi
 - Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı
 - Köylere Hizmet Götürme Birliği
 - Diğer Mahalli İdareler
- 2) **Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları**
- 3) **Kooperatif ve Birlikler**

(1) Destek almaya hak kazanabilmek için başvuru sahibi aşağıda belirtilen koşulların tümüne uymalıdır:

- ✓ Başvuru sahibinin yukarıda sayılan kurum/kuruluş statüsünde olması
- ✓ Proje konusunun başvuru sahibinin görev ve yetki alanı içerisinde olması
- ✓ Başvuru sahibinin merkezinin ya da yasal şubesinin Ajansın faaliyet gösterdiği TR33 Bölgesi'nde yer alan Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden birinde kayıtlı olması
- ✓ Başvuru sahibinin projenin hazırlığından ve yönetiminden (eğer varsa ortakları ile birlikte) doğrudan sorumlu olması, aracı olarak hareket etmemesi

(2) Ayrıca, aşağıdaki halleri taşıyan başvuru sahibi ve ortakları Ajanstan mali destek alamazlar:

- a) İflas etmişler veya tasfiye halinde bulunan ve bu durumları nedeniyle işleri kayyum veya vasi tarafından yürütülen, konkordato ilan ederek alacaklılar ile anlaşma yapmış, faaliyetleri askıya alınmış veya bunlarla ilgili bir kovuşturmanın konusu olanlar veya meri mevzuatta öngörülen benzer durumlarda olanlar
- b) Kesinleşmiş yargı kararı (yani temyizi mümkün olmayan bir karar) ile mesleki faaliyete ilişkin bir suçtan mahkûm olanlar
- c) Haklarında, görevlerini kötüye kullandıklarına dair kesinleşmiş mahkeme kararı olanlar
- ç) Dolandırıcılık, yolsuzluk, bir suç örgütü içinde yer almak gibi suçlardan kesinleşmiş yargı kararı ile mahkûm olanlar
- d) Herhangi bir kamu ihale prosedürüne veya diğer bir mali desteğe ilişkin yükümlülüklerle uymayarak, sözleşmeyi ciddi bir şekilde ihlal ettiği tespit edilenler
- e) Teklif çağrısına katılım koşulu olarak Ajans tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin temin edilmesi sırasında yanlış beyanda bulunanlar veya bu bilgi ve belgeleri zamanında Ajansa sunmayanlar
- f) Mevcut veya daha önceki teklif çağrılarının değerlendirilmesi sürecinde değerlendirme komitesini veya Ajansı etki altında bırakmaya veya gizli bilgi elde etmeye teşebbüs edenler
- g) Sözleşme imzalandığı tarih itibarıyla;
 - Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri⁸ dışındaki gerçek veya tüzel kişilerden, yapılandırılmış borçlar hariç olmak üzere vergi dairelerine vadesi geçmiş borcu olanlar
 - Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri dışındaki gerçek veya tüzel kişilerden yapılandırılmış borçlar hariç olmak üzere sosyal güvenlik kurumuna vadesi geçmiş borcu olanlar
 - Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri dışındaki gerçek veya tüzel kişilerden, söz konusu projeye Ajans tarafından sağlanacak destek tutarının yüzde üçü kadar ya da daha fazla bir meblağ için, herhangi bir nedenle haklarında kesinleşmiş haciz işlemi bulunanlar
- ğ) Teklif edilen proje dolayısıyla menfaat ilişkisi içinde olanlar

Yukarıda (a) ve (e)'de belirtilen durumlarda, programa katılma yasağı, ihlalin tespit edildiği tarihten sonraki **2 (iki) yıl**; (b), (c), (ç), (d) ve (f)'de belirtilen durumlarda, programa katılma yasağı kararın tebliğ tarihinden itibaren **4 (dört) yıl**; (g)'de belirtilen durumda yazılı yükümlülüklerinin yerine getirilmesine dek; (ğ)'de yazılı durum için ise **süresiz** olarak söz konusudur.

Başvuru sahibi, **Turizm ve Tarımsal Altyapı Mali Destek Programı Başvuru Formu**'nda (**Başvuru Formu**) yer alan **Başvuru Sahibinin Beyannamesi**'nde, (a)'dan (ğ)'ye kadar olan kategorilerin hiçbirine girmediğine dair beyanda bulunmalıdır. Beyanname, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalıdır.

⁸ 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan idareleri ifade eder.

2.1.2 Ortaklıkların Uygunluğu

2.1.2.1 Ortaklar

Program kapsamında **sadece** aşağıdaki kurum ve kuruluşlar uygun ortak olarak tanımlanmıştır.

TR33 Bölgesi içinden veya dışından;

- 1) Uygun Başvuru Sahipleri
- 2) Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
- 3) Sivil Toplum Kuruluşları

Proje Ajansa sunulduktan sona sözleşme imzalanana kadar ortaklık yapısında herhangi bir değişiklik yapılamaz. Aksi durumda proje başarılı olsa dahi, sözleşme imzalama hakkını kaybeder.

Başvuru sahibi tek başına ya da ortak kuruluşlarla birlikte başvuruda bulunabilir. Ortaklar, projenin tasarlanması ve uygulanmasına katılabilecek; ortakların yaptıkları masraflar yararlanıcının yaptığı masraflarla aynı koşullarda kabul edilebilecektir. Bu nedenle, ortaklar, “*Başvuru sahibinin merkezinin ya da yasal şubesinin Ajansın faaliyet gösterdiği TR33 Bölgesi’nde yer alan Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden birinde kayıtlı olması*” kriteri dışında **DİKKAT 1’de ve 2.1.1 Başvuru Sahibinin Uygunluğu** bölümünde belirtilen uygunluk kriterlerini karşılamalıdır.

Başvuru formunda her bir ortak için ayrı ayrı yer alan **Ortaklık Beyannamesi** ortakların yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından kaşelenmeli ve imzalanmalıdır. Başvuru sahibi ve ortakları arasındaki ilişkinin ortaklık olarak kabul edilmesi için projenin hazırlık ve uygulama safhalarına tüm tarafların dâhil olması ve mali kaynaklar da dahil olmak üzere kaynakların tedariki ve dağıtılmasında mümkün mertebe yer alması gerekmektedir. Projede yer alan her bir ortağın faaliyet alanı projede üstleneceği görevlerle uyumlu olmalı, ortakların projeye dahil edilme gerekçeleri ve sağlayacakları katkılar somut bir şekilde açıklanmalıdır.

2.1.2.2 İştirakçiler

Başvuru sahibinin ve ortakların uygunluk kriterlerini karşılamayan kişi, kurum veya kuruluşlar da projeye, o projenin güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla iştirakçi olarak katılabilirler. İştirakçiler, **2.1.1 Başvuru Sahibinin Uygunluğu** bölümünde belirtilen uygunluk kriterlerine tabi değildirler. İştirakçiler, projede sponsorluk, teknik destek sağlama gibi roller üstlenecektir. Ancak, yaptıkları harcamalar uygun maliyet olarak değerlendirilmez. Başvuru formunda her bir iştirakçi için ayrı ayrı yer alan **İştirakçi Beyannamesi** iştirakçilerin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından kaşelenmeli ve imzalanmalıdır. İştirakçilerin projeye dahil edilme gerekçeleri ve sağlayacakları katkılar somut bir şekilde açıklanmalıdır.

2.1.2.3 Yükleniciler

Proje kapsamında, bazı mal, hizmet alımı ve yapım işleri faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için satın alma (ihale) yapılması gerekebilir. Bu ihalelerde tanımlanan işler, Proje Uygulama Rehberinde belirtilen satın alma kurallarına uygun olarak seçilen yükleniciler tarafından gerçekleştirilir. 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi yararlanıcılar için söz konusu mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla yararlanıcı, ortak ve iştirakçinin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler, aynı proje kapsamında yüklenici olamazlar.

2.1.3 Projelerin Uygunluğu

Programa sunulacak projeler alt başlıklarda belirtilen tüm şartları sağlamalıdır.

2.1.3.1 Proje Uygulama Süresi

Proje uygulama süresi;

- **asgari 12 (on iki) ay**
- **azami 24 (yirmi dört) ay**

olarak belirlenmiştir. Proje uygulama süresi, sözleşmenin tüm taraflardan en son imzalayan tarafın imzaladığı günden 1 (bir) sonraki gün başlar.

2.1.3.2 Proje Uygulama Yeri

Projeler, Ajansın faaliyet gösterdiği TR33 Bölgesi illeri sınırları içerisinde uygulanmalıdır. Ancak proje amaçlarına ulaşılması için gerekli olduğu durumlarda sergi, konferans, fuar vb. etkinliklere katılım faaliyetleri bölge dışında gerçekleştirilebilir. Her hâlükârda projenin temel faaliyetleri TR33 Bölgesi içerisinde gerçekleştirilmelidir.

2.1.3.3 Proje Konuları

Bir projenin başarılı olabilmesi ve desteklenmeye hak kazanabilmesi için temel koşul, projenin Programın amacı ve önceliklerinden en az 1 (bir) tanesi ile ilişkili olması ve bu rehberde belirtilen desteklenmeyecek konulardan herhangi biri kapsamında olmamasıdır. Bu bölümde yer alan proje konuları sadece önceliklerin somutlaştırılması ve daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla verilmiş olup örnek niteliğindedir. İsmi/konusunun burada yer alıyor olması o projenin sunulması durumunda başarısını garanti eden ya da onu burada yer almayan proje konularının önüne geçiren bir faktör olarak değerlendirilmemelidir. Proje başarı kriterleri ile değerlendirme ve seçim sürecine ilişkin ayrıntılı açıklamalar **2.3 Projelerin Değerlendirilmesi ve Seçilmesi** bölümünde yer almaktadır.

DİKKAT 2

- 1) Küçük ölçekli altyapı türünde bir teklif çağrısı olduğu için TUTAP'a sunulacak projeler kapsamında ağırlıklı olarak altyapı (altyapı, üstyapı, fiziki yatırım, bilişim altyapısı vb.) oluşturmaya ya da iyileştirmeye yönelik faaliyetlerin bulunması beklenmektedir. Bununla birlikte programın başarıya ulaşabilmesi adına gerekli olan tanıtım, markalaşma ve pazarlama faaliyetleri de yan unsurlar olarak proje faaliyetleri arasına dahil edilebilir.
- 2) Program kapsamında belirlenmiş olan standart performans göstergeleri **Ek-4 Proje Performans Göstergeleri**'nde yer almaktadır. Ajansa sunulacak projelerin bu göstergelere katkı sağlaması beklenmektedir. Bu sebeple sunulan projeye doğrudan ilgili olan, proje uygulama süresi içerisinde ulaşılabilecek ve somut olarak kanıtlanabilecek göstergelerin seçilmesi gerekmektedir. Desteklenecek projelerin tamamlanmasıyla birlikte Ajans tarafından başvuru sahibince belirlenen performans göstergelerine ulaşıp ulaşılmadığının kontrolü yapılacaktır. Tüm projelerin tamamlanmasını müteakip, proje göstergeleri bir araya getirilerek programın performans göstergelerinin oluşturulmasında kullanılacaktır.

Program önceliklerine ilişkin örnek proje konuları ve açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Öncelik 1: Alternatif turizm (doğa, inanç, karavan, spor, tarih ve kültür, termal) ve yaratıcı turizm faaliyetleri açısından Bölgede öne çıkan merkezlerin cazibesini ve bilinirliğini artıracak altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi

Öncelik-1 İçin Örnek Proje Konuları

Bu öncelik kapsamında Bölgede turizm açısından öne çıkmış merkezlerin altyapısının güçlendirilmesi ve hizmet kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, bu öncelik kapsamında sunulacak projelerde, proje uygulama yerinin hâlihazırda bir turizm kapasitesinin olması gerekmektedir. Proje ile sonraki sayfalarda açıklanan ulusal ve bölgesel hedeflere hangi somut katkıların sunulacağına açıklanması beklenmektedir. Bu öncelik ile hedeflenen bir diğer önemli unsur ise proje ile geliştirilen altyapı sayesinde yeni doğrudan veya dolaylı istihdam imkanlarının oluşturulmasıdır.

Bu öncelik kapsamında termal kaynak aramaya yönelik projeler desteklenmeyecektir.

Yukarıda belirtilen hususlar detaylı olarak Ek-1 Destekleyici Belge Şablonlarında yer alan **DB-1 Proje Bilgi Formu**'nda açıklanmalıdır.

- Termal turizm bölgelerindeki su dağıtım altyapısının iyileştirilmesi
- Termal turizm bölgelerinde çevre düzenlemeleri yapılması
- Termal turizm bölgelerinde turistlerin zaman geçirebileceği ilgi çekici/güncel aktivitelere yönelik altyapıların oluşturulması
- Termal turizm bölgelerinde sunulan sağlık hizmetlerinin (aromaterapi, balneoterapi, hidroterapi, oksijen terapi, özel egzersiz alanları vb.) çeşidinin ve kalitesinin artırılması
- Termal turizm bölgelerindeki tarihi termal yapıların fonksiyonel hale getirilmesi ve cazibesinin artırılması
- UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı kapsamında illeri öne çıkaran turizm altyapılarının oluşturulması
- Turistlerin yöresel ürünlerin üretimini deneyimleyebileceği atölyelerin kurulması
- İnanç turizmi açısından öne çıkan lokasyonların cazibesinin artırılması
- Uygun lokasyonlarda karavan park ve kamp alanı kurulması
- Başkomutan Tarihi Milli Parkı içerisinde bulunan alanların (anıt, müze, şehitlik vb.) çevre düzenlemelerinin yapılması ve altyapı eksikliklerinin giderilerek turizm açısından bilinirliklerinin artırılması
- Bölgedeki antik kentlerin ve ören yerlerinin (Amorium, Aigai, Aizanoi, Ayazini, Blaundus, Sardes vb.) altyapı/üstyapısının iyileştirilmesi
- Macera turizmine yönelik olarak ilgi çekici ve yüksek gelir getirci altyapıların oluşturulması

Öncelik-1 İçin Açıklamalar

Bu öncelikle ilgili olarak ulusal ve bölgesel plan ve programlarda aşağıdaki politika ve tedbirler önerilmiştir:

On Birinci Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023)

- **424:** Mevcut kaynak pazarlarımızın güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve bunun yanı sıra yeni kaynak pazarların yaratılması yoluyla ziyaretçi sayısı artırılabacaktır.
- **425:** Daha fazla gelir bırakan turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, konaklama süresinin uzatılması, konaklama dışı harcama alanlarının yaratılması ve harcama eğilimi yüksek ziyaretçilere ulaşılması yoluyla kişi başı harcama artırılabacaktır.
- **426:** Her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde; planlama hiyerarşisi gözetilerek yatırım planlaması dâhil turizmin gelişimi ve yönetimi bütüncül olarak ele alınacak; çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı ile sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecektir.
- **427:** Turizm sektöründe daha yüksek standartlarda hizmet sunumu sağlanacaktır.
- **428:** Başta internet tabanlı uygulamalar olmak üzere turizm sektörünün paylaşım ekonomisinden daha etkin faydalanabilmesine yönelik düzenlemeler yapılacak, sektördeki Ar-Ge faaliyetleri ile teknolojiye dayalı uygulamalar desteklenecektir.

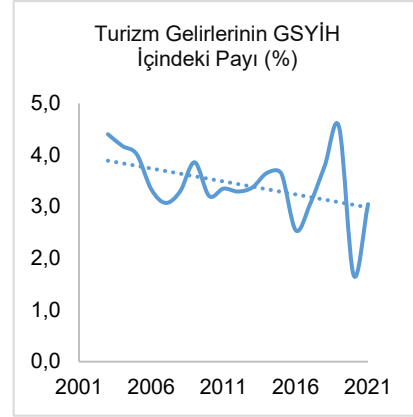
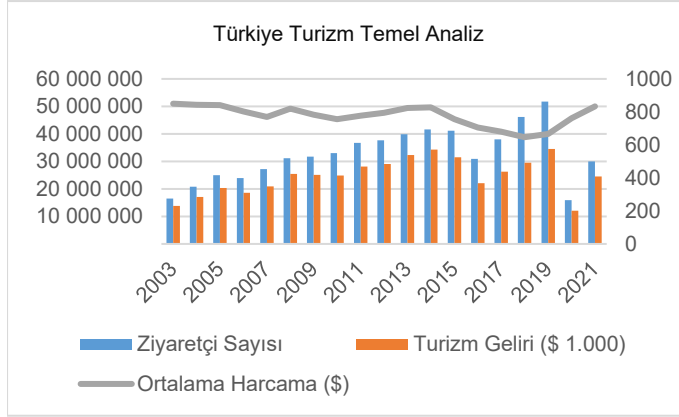
TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı

- **Öncelik 3.1:** Mevcut turizm tesislerinde fiziki koşullar ve hizmet kalitesi geliştirilecektir.
 - Tedbir 3.1.B: Tesislerin çevresel düzenlemelerinin yapılması
- **Öncelik 3.2:** Turizm faaliyetleri çeşitlendirilecek ve artırılabacaktır.
 - Tedbir 3.2.A: Sağlık turizmi ve termal turizmin geliştirilmesi
 - Tedbir 3.2.B: Tarih, kültür ve inanç turizminin geliştirilmesi
 - Tedbir 3.2.C: Doğa turizminin geliştirilmesi
 - Tedbir 3.2.D: Kış turizminin geliştirilmesi
 - Tedbir 3.2.E: Kongre (iş) turizminin geliştirilmesi
- **Öncelik 3.3:** Müşteri odaklı pazarlama faaliyetleri geliştirilecektir.
 - Tedbir 3.3.A: Turizm güzergahlarının oluşturulması ve geliştirilmesi
 - Tedbir 3.3.B: Yöresel turizm odaklarının geliştirilmesi
 - Tedbir 3.3.C: Tanıtım faaliyetlerinin geliştirilmesi

2022 Yılı Çalışma Programı - Alternatif Turizmin Geliştirilmesi Sonuç Odaklı Programı (TURİZM SOP)

- **Özel Amaç 1:** Termal sağlık turizmi uygulamalarını geliştirmek, yaygınlaştırmak ve termal turizm bölgelerinin cazibesini artırmak
- **Özel Amaç 2:** Yaratıcı ve kültürel endüstrilerin turizme entegrasyonunu sağlamak
- **Özel Amaç 3:** Kırsal turizmde katma değeri artırmak
- **Özel Amaç 4:** Turizmde hizmet kapasitesini ve kalitesini geliştirmek
- **Özel Amaç 5:** Seçkin destinasyon ağlarına ve ulusal tur operatörlerine yönelik olarak turizm rotaları oluşturmak

Ülkemizin turizm sektörüne ilişkin temel verileri aşağıdaki görsellerde yer almaktadır.

Kaynak: TÜİK (Turizm Geliri, Gideri ve Ortalama Geceleme Sayısı - 29.04.2022) ve Dünya Bankası verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafikten görüleceği üzere pandemiye kadar olan dönemde ülkemize gelen turist sayısı ve turizm gelirlerinde istikrarlı bir artış yaşanmış, pandemi öncesinde ise turizm sektörü son 19 yıl içerisindeki en iyi dönemini yaşamıştır. Buna karşın bu dönemde turist başı ortalama harcama \$850'dan \$666'a düşerek %22 civarında azalmıştır. Son 2 yılda ise turist sayısı ve turizm geliri az olmasına karşın ortalama kişi başı harcamanın yükseldiği görülmüştür. Ayrıca, turizm gelirlerinin GSYİH içerisindeki payının da pandemi etkisiyle negatif bir trend içerisine girdiği görülmüştür.

Ülkemizin turizm sektörüne ilişkin orta vadeli hedefleri aşağıda yer almaktadır.

Turizm Hedefleri	2019	2023
Turizm Geliri (\$ milyar)	34,5	65,0
Ziyaretçi Sayısı (milyon)	46,1	75,0
Yabancı Ziyaretçi Sayısı (milyon)	39,5	67,7
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (\$)	647	867
Ortalama Konaklama Süresi (gece)	2,6	10,0

Kaynak: Bu bölümdeki veriler, On Birinci Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023) ile T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan "2019 Turizm İstatistikleri" raporundan alınmıştır.

Bu hedeflere ve daha fazlasına ulaşılabilmesinin ancak katma değeri yüksek alternatif turizm türlerinin ülke genelinde hayata geçirilmesi ve pazar ülke sayısının artırılması ile mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Bölgeye ilişkin 2021 yılına ait önemli turizm verileri kıyaslamalı olarak aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

	GECELEME SAYISI								
	Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli			Toplam		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Afyonkarahisar	34.678	941.424	976.102	15.081	950.304	965.385	49.759	1.891.728	1.941.487
Kütahya	11.372	96.667	108.039	5.885	544.795	550.680	17.257	641.462	658.719
Manisa	24.770	419.736	444.506	8.716	511.797	520.513	33.486	931.533	965.019
Uşak	7.731	137.610	145.341	1.289	53.549	54.838	9.020	191.159	200.179
TR33 Bölgesi	78.551	1.595.437	1.673.988	30.971	2.060.445	2.091.416	109.522	3.655.882	3.765.404
TR3 Bölgesi	7.888.648	10.991.272	18.879.920	1.786.252	6.367.658	8.153.910	9.674.900	17.358.930	27.033.830
Türkiye	75.521.703	48.133.008	123.654.711	17.601.876	34.777.131	52.379.007	93.123.579	82.910.139	176.033.718

	TESİSE GELİŞ SAYISI								
	Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli			Toplam		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Afyonkarahisar	14.680	457.167	471.847	8.678	536.630	545.308	23.358	993.797	1.017.155
Kütahya	5.584	59.646	65.230	2.562	220.100	222.662	8.146	279.746	287.892
Manisa	9.717	259.988	269.705	2.906	250.032	252.938	12.623	510.020	522.643
Uşak	3.347	87.442	90.789	561	33.562	34.123	3.908	121.004	124.912
TR33 Bölgesi	33.328	864.243	897.571	14.707	1.040.324	1.055.031	48.035	1.904.567	1.952.602
TR3 Bölgesi	2.713.830	5.130.926	7.844.756	691.070	2.970.670	3.661.740	3.404.900	8.101.596	11.506.496
Türkiye	22.530.341	24.750.798	47.281.139	5.991.407	17.465.215	23.456.622	28.521.748	42.216.013	70.737.761

	ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ								
	Turizm İşletme Belgeli			Belediye Belgeli			Toplam		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Afyonkarahisar	2,36	2,06	2,07	1,74	1,77	1,77	2,13	1,90	1,91
Kütahya	2,04	1,62	1,66	2,30	2,48	2,47	2,12	2,29	2,29
Manisa	2,55	1,61	1,65	3,00	2,05	2,06	2,65	1,83	1,85
Uşak	2,31	1,57	1,60	2,30	1,60	1,61	2,31	1,58	1,60
TR33 Bölgesi	2,36	1,85	1,87	2,11	1,98	1,98	2,28	1,92	1,93
TR3 Bölgesi	2,91	2,14	2,41	2,58	2,14	2,23	2,84	2,14	2,35
Türkiye	3,35	1,94	2,62	2,94	1,99	2,23	3,27	1,96	2,49

Kaynak: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> sayfasındaki veriler kullanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıda yer alan verilerden görüleceği üzere; bölgenin turizm anlamındaki katma değeri ağırlıklı olarak Afyonkarahisar ilinden sağlanmakta olup bu noktada termal turizm ön plana çıkmaktadır.

Tesise Geliş Sayısı Bakımından Ülkemizin;

- Yabancı Turist Hacminin **%0,17'si**
- Yerli Turist Hacminin **%4,51'i**
- Toplam Turist Hacminin **%2,76'sı**

Geceleme Sayısı Bakımından Ülkemizin;

- Yabancı Turist Hacminin **%0,12'si**
- Yerli Turist Hacminin **%4,41'i**
- Toplam Turist Hacminin **%2,14'ü**

Turizm sektörüne yönelik olarak Bölgenin temel sorun alanları aşağıda yer almaktadır.

- Altyapı eksiklikleri bulunmakta
- Destinasyon yönetimi ve sonuç odaklı turizm faaliyetleri yetersiz
- Turizm bölgelerindeki sosyal donatı ve eğlence alanları az / cazip değil
- Tanıtım ve markalaşma faaliyetleri az
- Bölge illeri arasında işbirliği zayıf

Sağlık turizmi; bireylerin koruyucu, tedavi edici, rehabilite edici ve sağlıklı geliştirici hizmetleri almak amacı ile yaşadıkları ülke dışında bir ülkeye ziyareti olarak tanımlanmakta; termal turizm, medikal turizm, yaşı turizmi ve engelli turizmi olarak alt dallara ayrılmaktadır. TR33 Bölgesi dışından bu hizmeti almak üzere bölgeye yapılacak seyahatler de sağlık turizmi kapsamında değerlendirilecektir. Sağlık turizmi geleneksel turizm türlerine göre daha fazla katma değer oluşturmaktadır. Doğrudan sağlık turizmi için gelen kişilerin ortama harcaması kamu sektörü için \$9.000, özel sektör içinse \$12.000'dır. Turizm faaliyeti için ülkemize gelenlerin sağlık amaçlı harcama yapmaları durumunda ise bu rakamlar \$2.000 ve \$4.000 olarak ortaya çıkmaktadır.⁹

Bölgede termal kaynakların bol olması, termal turizm merkezlerinin de fazla sayıda olmasını sağlamıştır. Bölgemizde 10'u termal ve 1'i doğa temalı toplam 11 adet turizm merkezi (TM) bulunmakta olup bu merkezlerin il bazında dağılımı aşağıda gösterilmektedir.

AFYONKARAHİSAR (2)

- Afyonkarahisar Ömer Gecek Termal TM
- Afyonkarahisar Sandıklı Hüdayi Termal TM

KÜTAHYA (7)

- Kütahya Emet Günlüce Dereli Termal TM
- Kütahya Gediz Ilıcasu Termal TM
- Kütahya Gediz Muratdağı Termal TM
- Kütahya Ilıca Harlek Kaplıcası Termal TM Tevsii
- Kütahya Merkez Ortaca TM (Doğa)
- Kütahya Simav Eynal Çitgöl Naşa Termal TM
- Kütahya Tavşanlı-Göbel Termal TM

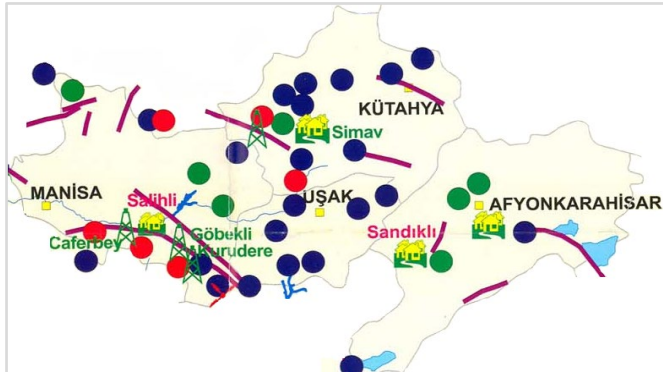
MANİSA (1)

- Manisa Salihli Kurşunlu Termal TM

UŞAK (1)

- Uşak Banaz Hamamboğazı Termal TM

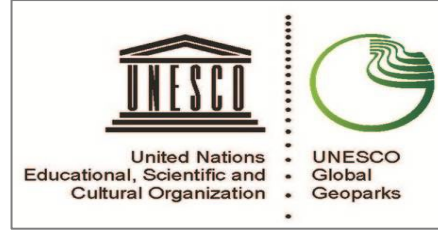
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007-2023 yılları arasını kapsayacak şekilde bir Termal Turizm Master Planı oluşturulmuştur. Master Plan'da ilgili tüm iller ele alınmış; il, ilde çıkan termal kaynak, termal potansiyeli ve tur güzergahları gibi farklı konulara il bazında değinilmiştir. Bölge illerimizden Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak Frigya Termal Turizm Bölgesi'nde; Manisa ise Güney Ege Termal Turizm Bölgesi'nde yer almaktadır. Bölgemizin tüm illerinde zengin termal kaynaklar mevcut olup bölgemizdeki termal kaynak dağılımı aşağıdaki haritada gösterilmektedir.

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Jeotermal Kaynaklar Dağılımı Haritası

⁹ Bu bölümdeki veriler TÜRSAB tarafından hazırlanan "Sağlık Turizmi Raporu (2014)"ndan alınmıştır.

Uluslararası tanınırlık açısından Bölgenin oldukça önemli imkânları bulunmaktadır.

- ✓ Kütahya ili zanaat ve halk sanatları kategorisinden UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dahil olmuştur.
- ✓ Afyonkarahisar ili UNESCO Öğrenen Şehirler Küresel Ağı ile gastronomi kategorisinden UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dahil olmuş ve aynı zamanda Avrupa Tarihi Termal Kentler Birliği üyesidir.
- ✓ Manisa Kula Jeoparkı UNESCO tarafından küresel jeopark olarak tescillenmiştir.

Yaratıcı turizm, UNESCO tarafından “insanların bir bölgenin sanatsal, kültürel mirası ya da özgün karakterini öğrenmek, bölge insanı ile yakın ilişkiler kurmak ve yaşayan kültürü etkileşimli biçimde öğrenerek otantik deneyimler yaşamak amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatler” olarak tanımlanmaktadır.¹⁰ Tanımdan da anlaşılacağı üzere yaratıcı turizmin esas unsuru yerele özgü kültürel değerlerin turistler tarafından deneyimlenmesidir. Yaratıcı turizm kavramı yaratıcı endüstriler ile yakından ilgilidir.

Yaratıcı endüstriler bireysel yaratıcılık ve yeteneği barındırarak, fikri mülkiyete dayalı biçimde istihdam ve refah yaratan endüstrileri ifade etmektedir.¹¹ Yaratıcı endüstriler ile ilgili olarak 2004 yılında UNESCO tarafından Yaratıcı Şehirler Ağı oluşturulmuştur. Bu ağ kapsamında edebiyat, tasarım, zanaat ve halk sanatları, sinema, müzik, medya sanatları ve gastronomi yaratıcı endüstriler olarak kabul edilmektedir. UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dünyada 295 ülkemizden ise 7 şehir üyedir¹² ve bu şehirlerden ikisi bölge illerimizden olan Afyonkarahisar ve Kütahya illeridir. Kütahya 31 Ekim 2017 tarihinde “Zanaat ve Halk Sanatları”, Afyonkarahisar ise 31 Ekim 2019 tarihinde “Gastronomi” alanından bu ağa dahil olmuştur.

¹⁰ Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism UNESCO (2006)

¹¹ Creative Industries Mapping Document, UK Department for Digital, Culture, Media & Sport, (2001)

¹² Afyonkarahisar, Gaziantep ve Hatay (Gastronomi), İstanbul (Tasarım), Kütahya ve Bursa (Zanaat ve Halk Sanatları), Kırşehir (Müzik)

Bölgede yaratıcı endüstriler alanında öne çıkan değerler aşağıda gösterilmektedir.

	UNESCO*	SOKÜM**		Diğer***
Afyonkarahisar	Gastronomi	- Afyon Kaymağı - Çömlekçilik - Kilim dokumacılığı - Keçecilik - Kanaviçe	- Lokum geleneği - Saraçlık - Semercilik - Yemenicilik	Taş işlemeciliği
Kütahya	Zanaat ve Halk Sanatları	- Çinicilik - Kaşıkçılık - Kilim dokumacılığı - Oya sanatı	- Rebab yapımıcılığı - Sim sarma - Telkari - Yaya okçuluk	- Çömlekçilik - Gastronomi - Halı dokumacılığı
Manisa		- Bakırcılık - Bez/halı/kilim dokumacılığı - Çömlekçilik - Keçecilik - Mesir Macunu		- Diğer gastronomi - Talıcakılık
Uşak		- Atlı cirit - Halı / kilim dokumacılığı - Uşak tarhanası / keşkeği		Diğer gastronomi

*Doğrudan Afyonkarahisar ve Kütahya illerinin “UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı” üyeliği ile ilgili kültürel unsurlardır.

**Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Ulusal Envanteri’nde yer alan kültürel unsurlardır.¹³

***Doğrudan “UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı” üyeliği ile ilgili olmamak ya da SOKÜM envanterinde bulunmamakla beraber Ajans çalışmaları neticesinde yaratıcı endüstriler kapsamında olduğu değerlendirilen kültürel unsurlardır.

Yaratıcı turizm konseptinde turistler turizm bölgesindeki kültürün üretilmesine katılmaktadır. Yaratıcı turizmin, turizm bölgesinin kaynaklarını ve kültürünü tüketmeyen aksine o bölgenin kültürüne katkı sağlayan yapısı dolayısıyla bu turizm türünün bölgedeki zanaat türlerinin sürdürülmesine da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bölgemizdeki yaratıcı endüstrilerin turizme entegre edilerek yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmeleri bu endüstrilerin sürdürülebilirliği açısından da önem arz etmektedir.

Yaratıcı ve kültürel endüstriler ile yaratıcı turizmin yukarıda anlatılan önemi ve özellikleri doğrultusunda bu öncelik kapsamında sunulacak projelerin yöreye özgü kültürün turistler tarafından deneyimlenmesini sağlamaya yönelik altyapıların tesis edilmesini içermesi gerekmektedir. Projelerin, söz konusu altyapıların tesis edilmesine ek olarak bu altyapıların bilinirliğini artıracak tanıtım faaliyetleri ve sürdürülebilirliğini sağlayacak personel eğitimi faaliyetleri gibi ek destekleyici faaliyetleri de içermesi gerekmektedir.

Bölgede termal turizm kaynakları ve yaratıcı turizm olanaklarının yanı sıra kültür ve tarih varlıkları ile doğa turizmi varlıkları da yoğun bir biçimde yer almaktadır. Bu varlıkların turizme kazandırılması; yerel ekonominin canlanması, kırsalda yaşayan nüfusun ekonomik gelirinin yükselmesi ve yeni istihdam alanlarının oluşması gibi pek çok olumlu faydalar sağlamaktadır.

¹³ Tam liste <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-279417/somut-olm-kult-miras-turkiye-ulusal-envanteri.html> bağlantısında yer almaktadır.

Öncelik 2: Kırsalda tarımsal üretimde katma değeri artıran, kaynak verimliliği sağlayan ortak faydaya yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması

Öncelik-2 İçin Örnek Proje Konuları

Bu öncelik kapsamında **sadece Ek-6 Kırsal Alan Listesi**'nde yer alan bölgelerde uygulanacak projeler desteklenecektir. Bu öncelik ile kırsalda yenilikçi, akıllı, hassas tarım uygulamaları ile tarımsal üretimde katma değerin artırılması ve bu sayede kırsal kesimin gelir düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte enerji, su, gübre, ilaç vb. tarımsal girdilerde verimliliğin sağlanması da bu önceliğin amaçları kapsamındadır.

Bu öncelik kapsamında tarımsal üreticiler için ortak faydanın sağlanması esastır. Dolayısıyla, sadece bireysel fayda sağlayacak ya da hedef kitle açısından etkisi sınırlı olan projeler desteklenmeyecektir.

Bu öncelik kapsamında yenilikçi, akıllı, hassas tarım uygulamaları kapsamına girmeyen, kaynak verimliliği sağlamayan sadece geleneksel tarımsal faaliyetlere yönelik olan makine ve ekipman alımı uygun değildir.

- Üretimde verimliliği düşüren zararlılarla mücadelede elektrostatik ilaçlama, insansız hava aracı vb. yenilikçi teknolojilerin kullanılması
- Sulama, gübreleme, ilaçlama başta olmak üzere tarımsal girdilerde etkinliğin artırılmasına olanak sağlayan görüntü işleme tekniklerinin kullanılması
- Üretimde devamlılığı sağlayacak dijital takip, otomasyon, erken uyarı vb. sistemlerinin kurulması
- Damla sulama ve gübreleme uygulamalarının yaygınlaştırılması
- Bitkisel ve hayvansal atıklardan gübre ve enerji üretilmesi
- Tarımsal faaliyetlerde sabit ve mobil yenilenebilir enerji sistemlerinin kurulması
- Enerji verimliliği yüksek tarımsal depolama tesislerinin kurulması
- Paketleme tesisi kurulması
- Dondurarak kurutma gibi yeni nesil ürün koruma ve saklama teknolojilerinin yaygınlaştırılması

Öncelik-2 İçin Açıklamalar

Bu öncelikle ilgili olarak ulusal ve bölgesel plan ve programlarda aşağıdaki politika ve tedbirler önerilmiştir:

On Birinci Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023)

- **207:** Sanayi sektörünü destekleyen hizmet ve tarım sektörlerinin topyekûn verimlilik kazanımlarına ortak olduğu bütünsel bir yaklaşım benimsenecektir.
- **244.1:** Gıda dağıtım zincirindeki aracılık ve lojistik maliyetlerini azaltmayı teminen tarımsal üretimde örgütlü yapı güçlendirilecektir.
- **402:** Çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir, ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözetken üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır.

- **403.2:** Dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modelleri ile tarımsal bilgi sistemleri geliştirilecek ve tüm kesimlerin kullanımına açılacaktır.
- **405:** Tarım arazilerinin korunması, etkin kullanımı ve yönetimi sağlanacaktır.
- **406:** Sulama alanlarının genişletilmesi amacıyla yatırımlar önceliklendirilerek sürdürülecek, suyun kalite ve miktar olarak korunması ve etkin kullanımına yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- **411.2:** Tarımsal ürünlerde soğuk zincirin tesisine yönelik lojistik altyapı iyileştirilecektir.
- **414:** Yerel ve bölgesel düzeyde üretimi yapılan tarımsal ürünleri hak ettiği katma değere eriştirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.
- **416.4:** Akıllı tarım teknolojileri başta olmak üzere yenilikçi ve çevreci üretim teknikleri geliştirilecek ve desteklenecektir.

TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı

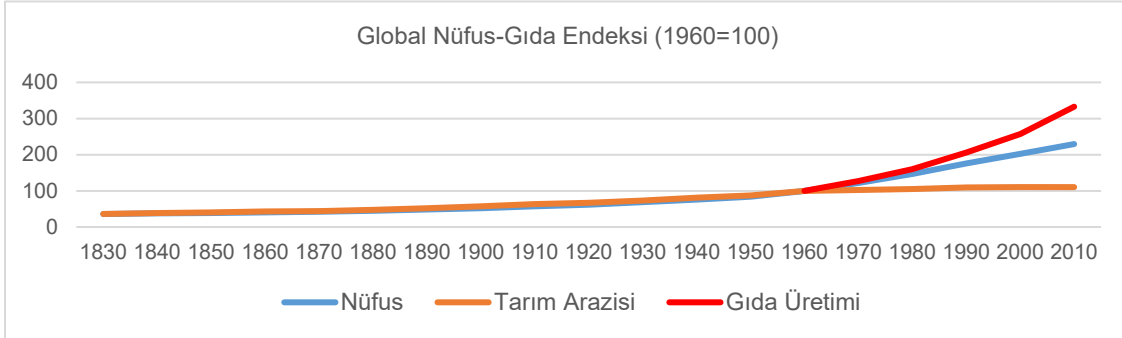
- **Öncelik 2.1:** Tarımsal üretimde verimlilik, katma değer ve kalite artırılabilecektir.
 - Tedbir 2.1.A: Modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması
 - Tedbir 2.1.D: Tarımsal girdi kalitesinin iyileştirilmesi
 - Tedbir 2.1.E: İlk işleme tesislerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
- **Öncelik 2.3:** Tarımsal üretimde profesyonel çiftçilik ve işbirlikleri geliştirilecektir.
 - Tedbir 2.3.A: Tarımda örgütlenme ve örgüt etkinliğinin artırılması
 - Tedbir 2.3.B: Katma değeri yüksek geleneksel üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması
- **Öncelik 5.1:** Doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi gözetilecektir.
 - Tedbir 5.1.B: Tarımda çevre dostu ve sürdürülebilir üretimin geliştirilmesi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023)

- **Öncelik 1.1:** Tarım ve gıda sektörlerinin rekabet gücünün geliştirilmesi
- **Öncelik 2.1:** Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması
- **Öncelik 2.2:** Tarım arazilerinin kullanımında etkinliğin sağlanması

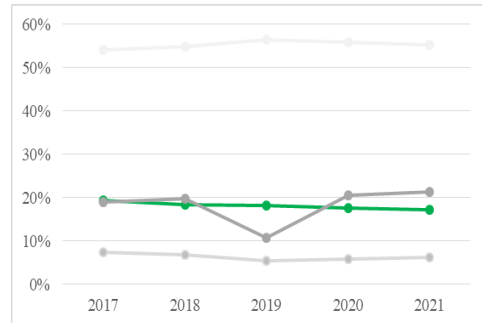
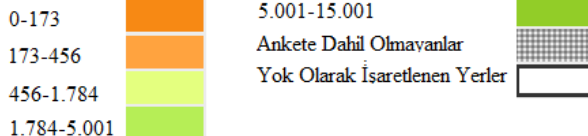
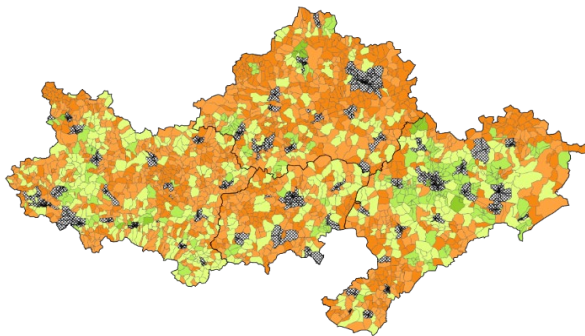
Dünya nüfusunda yaşanan hızlı artış sürdürülebilir, sağlıklı gıdaya erişimi günden güne zorlaştırmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin etkileri ile tarımsal ürün arzında dönemsel aksamalar yaşanmış, yaşanan küresel pandemi gıda fiyatlarında enflasyonist bir baskı yaratmıştır. On Birinci Ulusal Kalkınma Planı'nda da belirtildiği üzere önümüzdeki yıllarda gelişmiş ülkelerin, yeni nesil uygulamalarla ticari üstünlüklerini; geliştirmekte olan ülkelerin ise teknolojiye dayalı küçük tarım işletmeciliğini desteklemenin yanı sıra büyük ölçekli üretimlerle gıda zincirinde rekabetçi olma çabalarını devam ettirmeleri beklenmektedir. Ülkemizde de giderek önemi artan toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, gıda güvenliği ve tarımsal nüfusun yerinde muhafaza edilmesi, kırsal kalkınma desteklerinin artırılması, tarımda daha fazla teknoloji ve bilgi kullanımı ile girdi kullanımının etkinleştirilmesi, pazarlama kanallarının çeşitlendirilerek üretimin talebe uygun yönlendirilmesi üzerine politikalar uygulanmaktadır.

OECD verilerine göre düzenlenen aşağıdaki grafikte 1800'li yıllardan 2010'a kadar dünyadaki nüfus artışı, tarım arazileri ve gıda üretimi istatistikleri sunulmaktadır. 2000'li yıllar sonrası tarımsal üretim arazilerinin miktarı aynı kalsa özellikle konvansiyonel tarım uygulamalarıyla da gıda üretiminin artmakta olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tarımsal üretimde yenilikçi uygulamalar sürdürülebilir gıda arzının oluşturulması adına önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Kaynak: <https://www.oecd.org/agriculture/understanding-the-global-food-system/how-we-feed-the-world-today/> verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tarım sektörü kırsal ekonomilerde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak ülkemizde istihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde son 5 yılda tarımsal istihdamın azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ajans tarafından yapılan göç araştırmasında, kırsaldan kente yaşanan göçün en önemli nedeninin ekonomik nedenler olduğu görülmüştür. Aşağıda yer alan grafiklerden görülebileceği üzere ülkemizde yerleşim ağırlıklı olarak kent merkezlerinde yoğunlaşmakta, tarımsal üretim yoğun olduğu kırsal alanlarda ise istihdam yıldıan yıldıa düşüş eğilimi göstermektedir.

Kaynak: <https://yersis.gov.tr> nüfus hareketliliği verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri (2017-2021) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Ülkemizin 2021 yılı toplam ihracatının %3,5'ini tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Ege Bölgesi ülkemizin tarımsal ihracatının %24,2'sini yaparken, coğrafi olarak Ege Bölgesi'nin yaklaşık yarısını kaplayan TR33 Bölgesi ise Ege Bölgesi ihracatının %8,3'ünü gerçekleştirmektedir. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği üzere bölgede Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak yem bitkileri üretim alanında öne çıkarken, Manisa ili ise uzun ömürlü bitkiler / zeytin ağaçlarının kapladığı alan (hektar) ve bağ alanı (hektar) anlamında öne çıkmaktadır. Bölge illerinde Afyonkarahisar'da hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu, Manisa ilinde ise sebze ve meyve yetiştiriciliğinin il ekonomisi için önemli bir yer tuttuğu belirtilebilir.

	Afyon- karahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	TR33 Bölgesi	Ege Bölgesi	Türkiye
Yem bitkileri (hektar)	37.946	41.047	37.002	17.342	133.337	392.676	2.268.664
Süs bitkileri (hektar)	-	-	91	-	91	1.801	5.407
Uzun ömürlü bitkiler / Zeytin ağaçlarının kapladığı alanı (hektar)	-	-	108.323	57	108.380	467.769	887.077
Uzun ömürlü bitkiler / Bağ alanı (hektar)	307	176	83.385	3.035	86.903	136.062	400.998
Uzun ömürlü bitkiler / Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı (hektar)	18.386	9.857	33.941	7.191	69.376	243.860	2.270.675
İşlenen tarım alanı / Sebze (hektar)	7.520	6.478	35.014	7.500	56.513	129.425	779.246
İşlenen tarım alanı / Nadas (hektar)	75.553	49.002	12.656	4.043	141.255	181.588	3.173.252
İşlenen tarım alanı / Ekilen (hektar)	372.334	245.897	233.721	200.183	1.052.136	1.622.927	15.628.479
Toplam işlenen tarım alanı (hektar)	455.408	301.377	281.482	211.727	1.249.994	1.935.742	19.586.384
Toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı (hektar)	18.693	10.033	225.649	10.284	264.659	847.691	3.558.749
Toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler (hektar)	474.101	311.410	507.132	222.010	1.514.653	2.783.432	23.145.134

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler (2020) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Artan dünya nüfusunun yarattığı gıda talebi baskısı düşünüldüğünde, kırsalda sürdürülebilir sağlıklı gıda üretiminin sağlanabilmesi gerek şehir merkezlerine göçün önlenmesi gerekse ülkemizin küresel piyasalarda rekabet gücünü koruyabilmesi adına oldukça önemli bir yer tutacaktır. TR33 Bölgesi Türkiye genelinde hem tarımsal hem de hayvansal ürün üretiminde yüksek potansiyele sahip bölgelerden birisi olarak öne çıkmaktadır. Kırsalda verilecek destekler sayesinde modern tarım ve hayvancılık faaliyetleri yaygınlaştırılacak, böylece gıda üretiminde standardizasyon ve verimlilik artışı sağlanarak sürdürülebilir sağlıklı gıda arzı oluşturulmuş olacaktır. Ayrıca modern yöntemlerle çevreye duyarlı üretim yapılacak, kaynakların verimli kullanımı sağlanacak, tarımsal faaliyetlerin gelişmesi kırsalda bütüncül bir kalkınma hareketinin önü açmış olacaktır.

Öncelik 3: Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmaya yönelik olarak istihdam odaklı üretim ve hizmet merkezlerinin oluşturulması; coğrafi işaretli ürünlerin markalaşma düzeyinin artırılması

Öncelik-3 İçin Örnek Proje Konuları

Bu öncelik kapsamında Bölgede coğrafi işaretli ürünlere yönelik üretim, pazarlama ve markalaşma imkanlarının geliştirilerek bu ürünlerden elde edilen katma değer artırılması amaçlanmaktadır. Küçük ölçekli altyapı türünde bir programı olmasından dolayı TUTAP'a bu öncelikten sunulacak projelerde coğrafi işaretli ürünlerle ilgili fiziki yatırımların yapılması ve bu yatırımların yeni istihdam imkanları da sağlaması beklenmektedir.

Bu öncelik kapsamında Programın son başvuru tarihi itibarıyla coğrafi işaret tescili olmayan ya da buna yönelik herhangi bir başvurusu bulunmayan ürünlere yönelik projeler desteklenmeyecektir.

Yukarıda belirtilen hususlar detaylı olarak Ek-1 Destekleyici Belge Şablonlarında yer alan **DB-1 Proje Bilgi Formu**'nda açıklanmalıdır.

- Coğrafi işaretli ürünlerin ulusal ve uluslararası (AB tescili) düzeyde marka değerinin artırılması
- Coğrafi işaretli ürünlere veya bu ürünlerden yenilikçi ve katma değeri yüksek diğer ürünlerin üretilmesine yönelik istihdam odaklı üretim atölyeleri kurulması
- Coğrafi işaretli ürünlere yönelik pazarlama imkânlarının geliştirilmesi
- Birden çok coğrafi işaretli ürünü kapsayacak şekilde ziyaretçi/geçiş sayısı fazla olan alanlarda satış merkezlerinin kurulması

Öncelik-3 İçin Açıklamalar

Bu öncelikle ilgili olarak ulusal ve bölgesel plan ve programlarda aşağıdaki politika ve tedbirler önerilmiştir:

On Birinci Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023)

- **414.1:** Yöresel ürünler, coğrafi işaretli tarım ürünleri ile tıbbi ve aromatik ürünlerin tanıtım, pazarlama ve markalaşmaya yönelik iyileştirmelerle ürün değeri artırılarak ticarete konu olması sağlanacaktır.
- **461.1:** Coğrafi işaretler alanında yönetim süreçleri geliştirilecek, ticaretine yönelik yeni platformlar oluşturulacak, denetim faaliyetleri etkinleştirilecektir.
- **461.2:** İhracat potansiyeli bulunan tescilli coğrafi işaretli ürünler seçilerek, bu coğrafi işaretlerin yurt dışında tescil edilmesi sağlanacak ve tanıtımı yapılacaktır.
- **461.3:** Tescil edilme potansiyeli bulunan coğrafi işaretlerin başvuru öncesi hazırlık süreçlerine ve tescil sonrası satış ve pazarlama ağının geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlar belirlenecek; buna dayalı olarak ilgili paydaşlarla birlikte kapasite geliştirme projeleri uygulanacaktır.

TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı

- **Öncelik 2.4:** Tarımda pazarlama kabiliyeti artırılabilecektir.
 - Tedbir 2.4.B: Yöresel ürünlerde markalaşmanın sağlanması
- **Öncelik 8.3:** Yoksullukla mücadele yöntemleri kapsamlı ve etkin kılınacaktır.
 - Tedbir 8.3.C: Kırsalda farklı gelir kaynaklarının yaratılması

2022 Yılı Çalışma Programı - Yerel Kalkınma Fırsatları (YKF)

- 4.1.12. Coğrafi işaretli ürünlerde katma değerin artırılması

Coğrafi işaret, temel olarak benzerlerinden farklılaşmış ve bu farkı kaynaklandığı yöreye borçlu olan bir yöresel ürün adını ifade eder. Bu anlamda coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işarettir. Coğrafi işaretler menşe adı ve mahreç işareti olarak ikiye ayrılır.

- **Menşe Adı:** Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, bölge veya istisnai durumlarda ülkeden kaynaklanan, tüm veya esas özelliklerini bu coğrafi alana özgü doğal ve beşerî unsurlardan alan, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerin tümü bu coğrafi alanın sınırları içinde gerçekleşen ürünleri tanımlayan adlar menşe adıdır. Menşe adlı ürünler sadece ait oldukları coğrafi bölgede üretilirler. Çünkü ürün, niteliklerini ancak ait olduğu yöre içinde üretildiği takdirde kazanabilir. Menşe adına Afyon Kaymağı, Şaphane Vişnesi, Kırkağaç Kavunu ve Uşak Tarhanası örnek gösterilebilir.
- **Mahreç İşareti:** Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, bölge veya ülkeden kaynaklanan, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından bu coğrafi alan ile özdeşleşen, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az biri belirlenmiş coğrafi alanda yapılan ürünleri tanımlayan adlar mahreç işaretidir. Mahreç işaretli ürünlerin, ürünün özelliklerinden en az biri o yöreye ait olmakla birlikte, yöre dışında da üretilbilmektedir. Ürünün yöre ile bağı sadece ünü de olabilir. Mahreç işaretine Afyon Lokumu, Kütahya Çinisi, Manisa Mesir Macunu, Uşak Halısı örnek gösterilebilir.
- **Geleneksel Ürün Adı:** Menşe adı veya mahreç işareti kapsamına girmeyen ve ilgili piyasada bir ürünü tarif etmek için geleneksel olarak en az 30 yıl süreyle kullanıldığı kanıtlanan adlar aşağıdaki şartlardan en az birini sağlaması halinde geleneksel ürün adı olarak tanımlanır:
 - Geleneksel üretim veya işleme yöntemi yahut geleneksel bileşimden kaynaklanması
 - Geleneksel hammadde veya malzemeden üretilmiş olması

Geleneksel ürün adına örnek olarak, baklava, lokum, hoşmerim, pastırma vb. ürünler verilebilir.

23.09.2022 tarihi itibarıyla Bölgedeki coğrafi işaret tescili almış 84, başvurusu yapılmış 46 ürün bulunmakta olup bunlara ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır.

	Gıda		Halı/Kilim		Diğer		Toplam	
	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru
Afyonkarahisar	31	20	7	0	2	1	40	21
Kütahya	14	3	1	0	1	1	16	4
Manisa	18	13	3	0	0	1	21	14
Uşak	4	5	2	1	1	1	7	7
TR33 Bölgesi	67	41	13	1	4	4	84	46

Ülkemizde Aydın İnciri, Aydın Kestanesi, Malatya Kayısı, Antep Baklavası, Milas Zeytinyağı, Bayramiç Beyazı, Taşköprü Sarımsağı ve Giresun Tombul Fındığı olmak üzere AB nezdinde 8 coğrafi işaret tescili almış ürün bulunmakla beraber ayrıca 4 tanesi Bölgemizden olmak üzere (Afyon Sucuğu ve Afyon Pastırması-13.08.2012 tarihli başvuru, Kırkağaç Kavunu 14.02.2022 tarihli başvuru, Demirci Hünnapı 17.02.2022 tarihli başvuru) toplam 30 adet süreci devam eden coğrafi işaret başvurusu bulunmaktadır.

Coğrafi işaretler konusunda aylık olarak güncel veriler Ajans tarafından yayınlanmakta olup ilgili dokümana **Ek-5 Yardımcı Kaynaklar Listesi**'ndeki TR33 Bölgesi Coğrafi İşaret Bilgi Notu bağlantısından erişilebilir.

DİKKAT 3

Tüm projeler her koşulda meri mevzuata uygun olmalı ve aşağıdaki konuları içermemelidir:

- * Siyasi veya etnik içerikli proje ve faaliyetler
- * Hukuka, genel sağlığa ve toplumun genel ahlak anlayışına aykırı proje ve faaliyetler
- * Çiftçiler tarafından sözleşmeli üretilip, tütün alıcıları tarafından satın alınan tütün üretimi haricinde tütün üretimi
- * Tütün mamulü üreticileri ve tütün işleme tesisleri
- * Türk Gıda Kodeksi Alkolsüz İçecekler Tebliğine uygun olmayan içeceklerin üretimi
- * Talih oyunları sektörüne dâhil olan herhangi bir şirketin işletmesi
- * Döviz spekülasyonu ve mali spekülasyonlar içeren faaliyetler; borsa yatırımları
- * Gayrimenkul yatırımları
- * Çalıştaylar, seminerler, konferanslar veya kongrelere katılım için bireysel sponsorluklar
- * Eğitim veya kurslar için bireysel burslar
- * Hibe verme amaçlı projeler (diğer kişi ya da kuruluşlara hibe (maddi veya ayni) veya kredi sağlamak için)
- * Akademik araştırma
- * Ajans ile sözleşme imzalanmadan önce başlatılan veya aynı proje kapsamında desteklenmesi talep edilen faaliyet yahut harcama kalemleri için diğer kaynaklardan finanse edilen projeler

2.1.3.4 Programa İlişkin Özel Düzenlemeler

Proje başvuruları ve mali destek almaya ilişkin özel düzenlemeler aşağıda yer almaktadır.

- 1) Bir başvuru sahibi tarafından Programa **sadece 1 (bir)** proje ile başvuru yapılabilir.
- 2) Bir proje ortağı **en fazla 2 (iki)** projeye ortak olabilir ve başarılı olmaları durumunda bu projelerin ikisinde de ortak sıfatıyla destekten yararlanabilir. Ancak, proje ortağının aynı zamanda başvuru sahibi sıfatıyla proje sunmuş bir kurum olması durumunda, söz konusu kurum kendi projesi dışında yalnızca 1 (bir) projede ortak olarak yer alabilir. **Dolayısıyla başvuru sahibi olan kurumların kendi projeleri dışında sadece 1 (bir) projede ortak olarak yer alması gerekmektedir.**
- 3) Eş finansman yükümlülüğü nakdi olarak karşılanacaktır. Ayni katkılar ve kamu personelinin maaşı eş finansman olarak sayılmayacaktır.
- 4) Siyasi parti ve alt birimi olmamak kaydıyla TR33 Bölgesi içinde ya da dışında kayıtlı / faaliyet gösteren tüm gerçek ve tüzel kişiler projeye iştirakçi olabilir. Bir iştirakçinin yer alabileceği proje sayısı bakımından herhangi bir kısıt bulunmamaktadır.
- 5) Program kapsamında desteklenen projelerde uygulama süresi boyunca proje uygulama alanında ve yapılacak tüm etkinliklerde Bakanlığın, Ajansın ve 2022-2023 dönemi için kalkınma ajanslarının ortak teması olarak belirlenmiş “Genç İstihdamı” logosunun kullanılması zorunludur.

2.1.3.5 Programın Avantaj Puan Kriterleri

Program kapsamında değerlendirme süreci için tanımlanmış olan avantaj puan kriterleri ve bu kriterlere ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır. Avantaj puan alınabilmesi için **ilgili kriterin nasıl sağlanacağı proje içerisinde somut ve detaylı olarak** açıklanmalıdır. Genç istihdamını ve yerli malı belgesine sahip mal alımını taahhüt eden projelerin sözleşmelerinde, bu hususlar ayrıca bir performans göstergesi olarak belirlenecek ve proje sonunda taahhüdün gerçekleştirilmemesi halinde cezai yaptırım uygulanacaktır.

- 1) **SEGE Durumu:** Proje uygulama alanı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmalarına (SEGE-2022) göre;
 - 2. kademe ilçe sınırları içindeyse 1 puan
 - 3. kademe ilçe sınırları içindeyse 2 puan
 - 4. kademe ilçe sınırları içindeyse 3 puan
 - 5. kademe ilçe sınırları içindeyse 4 puan verilir.

Proje uygulama alanı için yatırımın fiziksel olarak gerçekleştirildiği ilçe esas alınır. Projenin birden çok ilçeyi kapsayacak şekilde yatırımlar yapılması durumunda (tek projede birden çok ilçeye fiziki olarak yatırım yapılması) SEGE açısından en düşük kademede yer alan ilçe için belirlenen puan esas alınır.

- 2) **Genç İstihdamı:** Proje uygulama süresi içerisinde gerçekleştirilecek ve uygulama süresinin tamamlanmasını müteakip en az 1 (bir) yıl daha devam ettirilecek genç istihdamı (15-34 yaş arası) taahhüdü;
 - yoksa 1 puan,
 - 1 kişiye 2 puan
 - 2 kişiye 3 puan
 - 3 kişi veya üzerindeyse 4 puan verilir.

Bu avantaj puandan yararlanılabilmesi için Ek-1 Destekleyici Belge Şablonlarında yer alan **DB-5.1 Genç İstihdamı Taahhütnamesi**'nin sunulması gerekmektedir.

- 3) **Mali Katkı Düzeyi:** Proje kapsamında Ajanstan talep edilen destek oranı;
 - %75,00 ile %70,00 arasındaysa (%70,00 dahil) 1 puan
 - %69,99 ile %60,00 arasındaysa (%60,00 dahil) 2 puan
 - %59,99 ile %50,00 arasındaysa (%50,00 dahil) 3 puan
 - %49,99 ile %25,00 arasındaysa 4 puan verilir.

Dolayısıyla başvuru sahibinin eş finansman oranını %75'ten fazla olmamak üzere mümkün oldukça yüksek tutması önerilir.

- 4) **Yerli Malı:** Yerli malı belgesine sahip mal alımını taahhüt eden ve bu kalemi bütçe revizyonu aşamasında uygun bulunan başarılı projelere, nihai değerlendirme puanının üzerine ilave puan verilecektir. Taahhüt edilen oran revize proje bütçesinin en az;
 - %20'si ise 1 puan
 - %30'u ise 2 puan
 - %40'ı ise 3 puan
 - %50'si ise 4 puan
 - %75'i ise 5 puan daha eklenir ve başarılı proje listesi bu sonuçlara göre yeniden oluşturulur.

Bu avantaj puandan yararlanılabilmesi için Ek-1 Destekleyici Belge Şablonlarında yer alan **DB-5.2 Yerli Malı Taahhütnamesi**'nin sunulması gerekmektedir.

2.1.4 Maliyetlerin Uygunluğu

Program kapsamında verilecek destekler için sadece uygun maliyetler dikkate alınacaktır. Bu nedenle bütçe, hem bir maliyet tahmini hem de uygun maliyetler için tavan niteliğindedir. Uygun maliyetler, götürü maliyetlere değil, gerçek maliyetlere (projenin uygulanması sırasında yapılacak fiili maliyetler) dayandırılmalıdır.

Program kapsamında bir maliyetin uygun maliyet olarak kabul edilebilmesi için aşağıdaki genel koşullar aranmaktadır:

- ✓ Nihai denetim maliyetleri (varsa) hariç olmak üzere projenin uygulama süresi içinde gerçekleşmesi
- ✓ Projenin yürütülmesi için gerekli ve gerçekçi mali yönetim prensipleriyle uyumlu olması, maliyet etkinliği sağlaması
- ✓ Başvuru sahibi veya ortakları tarafından gerçekleştirilmesi
- ✓ Başvuru sahibi veya ortaklarının hesaplarında ya da vergi belgelerinde kayıtlı, tanımlanabilir ve doğrulanabilir olması, orijinal destekleyici belgelerle desteklenmesi

2.1.4.1 Uygun Maliyetler

Uygun maliyetler, uygun doğrudan maliyetler ve uygun dolaylı (idari) maliyetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Uygun doğrudan maliyetler, projenin yürütülmesi için gerekli olan, yararlanıcı veya ortakları tarafından gerçekleştirilen ve gerçek tutarlar üzerinden hesaplanan maliyetlerdir. İdari maliyetler ise genel idari giderleri kapsayan maliyetlerdir.

Bu program kapsamındaki uygun maliyetler¹⁴ aşağıda listelenmiştir.

- ✓ KDV giderleri
- ✓ Yeni ve genç (15-34 yaş arası) personel istihdam maliyetleri
- ✓ Ekipman ve malzeme satın alma maliyetleri
- ✓ Gerekli hizmet alımlarına (eğitim, sertifikasyon, yayın vb.) ilişkin maliyetler
- ✓ Denetim maliyetleri
- ✓ Tanıtım (görünürlük) maliyetleri
- ✓ İnşaat (küçük ölçekli yapım) işleri maliyetleri¹⁵
- ✓ İdari maliyetler

¹⁴ Uygun maliyetlere ilişkin koşul ve kurallar **1.3 Ajans Tarafından Sağlanacak Mali Kaynak** bölümünde yer alan **Program Bütçe Kuralları** tablosunda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

¹⁵ **İnşaat işleri projelendirilmiş** (mimari, statik, mekanik, elektrik, peyzaj vb.) ve inşaat işlerine ilişkin kamu kurum ve kuruluşları ya da meslek kuruluşlarınca yayımlanan güncel birim fiyat cetvelleri aracılığıyla **ayrıntılı maliyet hesabı** yapılmış olan projeler değerlendirmede **avantajlı** olacaktır. Alt uygulama projeleri bulunmayan ya da Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkında Tebliğe göre ilgili yapı sınıfı emsal alınarak m² üzerinden yapılacak genel hesaplamalar da dahil olmak üzere ayrıntılı maliyet hesabı içermeyen projeler ise değerlendirmede **dezavantajlı** olacaktır.

2.1.4.2 Uygun Olmayan Maliyetler

Aşağıdakiler bu program kapsamında hiçbir şekilde uygun maliyet olarak kabul edilmeyecektir:

- * Yararlanıcının ve proje kapsamında görev alan kişilerin kusur ve ihmalleri sebebiyle doğacak olan ceza, zam, faiz ve sair giderler
- * Sözleşmede belirtildiği halde, vergi ve prim ödemeleri hariç, proje hesabı dışında yapılan proje harcamaları
- * Borçlar, zarar veya borç karşılıkları
- * Faiz borcu
- * Hâlihazırda başka bir kapsamda finanse edilen kalemler
- * Arazi veya bina alımları
- * İkinci el ekipman alımları
- * Kur artışı dolayısıyla oluşan maliyet artışları
- * Proje başlangıcından (sözleşme imzalanmadan) önce yapılan hazırlık çalışmalarının ve diğer faaliyetlerin maliyetleri
- * Yararlanıcı ya da ortakları dışındakiler tarafından gerçekleştirilen maliyetler
- * Salt sözleşmeye, teminatlara ve Ajans ile yararlanıcı arasındaki mali ödemelere ilişkin her türlü vergi, resim, harç ve sair giderler
- * Proje ile ilgisi olmayan harcamalar
- * İstimlak bedelleri
- * Otomobil, motosiklet, minibüs, otobüs, kaptıkaçtı, arazi taşıtları, panel van, kamyon ve çekici alımı ve kiralanması ile bu işlemlerle taalluku olan giderler
- * Leasing (finansal kiralama) giderleri
- * “2. Seyahat” ve “4. Yerel Ofis Maliyetleri” bütçe başlıklarına yazılan maliyetler
- * Ayni katkılar
- * Üçüncü taraflara verilen krediler/hibeler/ödülleri
- * Projenin bir ürünü olmayan ya da proje ile doğrudan ilişkisi olmayan kağıt, kalem, not defteri, saat, çanta vb. promosyon malzemeleri
- * Başvuru sahibinin projedeki ortaklarından, iştirakçilerinden ya da 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi başvuru sahibi için söz konusu mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bağı olan diğer tedarikçilerden yapacağı satın alımlar
- * Yukarıda sayılmayan ancak Ajans mevzuatı veya diğer ilgili mevzuat çerçevesinde yasaklanmış veya uygun olarak değerlendirilmeyen diğer maliyetler

2.1.4.3 Ayni Katkılar

Başvuru formunda belirtilmesi gereken; yararlanıcı, ortaklar ya da iştirakçiler tarafından yapılan ayni katkılar, gerçek harcamaları yansıtmaz ve uygun maliyet olarak değerlendirilmez. Bu nedenle, bu katkılar yararlanıcı tarafından sağlanan **eş finansman olarak değerlendirilemez**. Ancak, desteğin verilmesi durumunda yararlanıcı başvuru formunda belirttiği bu katkılar üstlenmek zorundadır. **Ayni katkılar, Başvuru Formu (3.2.5. Diğer İlgili Kaynaklar ve Ayni Katkılar) ve DB-1 Proje Bilgi Formu’nda belirtilmelidir.** Ayni katkılar proje bütçesinde gösterilmemelidir.

2.2 Başvuru Şekli ve Yapılacak İşlemler

2.2.1 Başvuru Formu ve Destekleyici Belgeler

Başvuru belgeleri;

- **Başvuru Formu** ve
- **Destekleyici Belgeleri (DB)** ifade etmektedir.

Proje başvuruları KAYS (<https://kaysuygulama.sanayi.gov.tr>) üzerinden yapılmalıdır. KAYS'a e-devlet kimlik doğrulaması yapılarak giriş yapılmaktadır. Başvuru aşamasında talep edilen belgelerin isimleri ve belgelere ilişkin açıklamalar sonraki sayfada yer almakta olup belge şablonları bu rehberin ekinde yer almaktadır. Başvuru belgeleri Türkçe hazırlanmalıdır. Ayrıca bu belgeler doldurulurken standart formata bağlı kalınmalı ve mevcut hiçbir metin silinmemeli ya da değiştirilmemelidir. Aksi takdirde, yapılan başvuru ön inceleme aşamasında değerlendirme dışı kalabilir. Projelerin, başvuru sahipleri tarafından sunulan bilgi ve belgeler üzerinden değerlendirileceği göz önünde bulundurularak, başvuru belgelerinin dikkatli bir şekilde ve mümkün olduğunca anlaşılır bir dilde hazırlanması gerekmektedir. Talep edilen belgeler ve proje başvurularında öngörülen çalışmalara bağlı olarak meri mevzuata göre zorunlu belgeler dışında hiçbir ek belge değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır. Başvuru belgelerindeki herhangi bir eksiklik veya önemli bir tutarsızlık projenin reddine yol açabilir. Sunulan bilginin açık olmaması ve bu durumun adil bir değerlendirme yapılmasına engel teşkil etmesi durumunda ek açıklama talep edilebilir.

DİKKAT 4

- 1) Proje başvurusu, başvuru rehberinde belirtildiği şekilde, rehberdeki kural ve koşullara uygun olarak ve ekleriyle birlikte eksiksiz doldurularak yapılır. Başvuru sahibi, proje teklifinin bütçe kısmında, proje kapsamında gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği faaliyetleri ve ihtiyaç duyduğu kaynağı, gerekçeleri ve harcama programını da açıkça belirtmek suretiyle açıklamak zorundadır.
- 2) Proje başvurusu, bu rehberde belirtilen son kabul tarih ve saatine kadar KAYS üzerinden yapılır. Başvuru, KAYS üzerinden üretilen taahhütnamenin imzalanması ile tamamlanır. Başvuru aşamasında **E-İMZALI OLMAYAN TAAHHÜTNAMELER DIŞINDA MATBU BELGE VE DOSYA TESLİMİ TALEP EDİLMEMEYECİTİR.**
- 3) Projesi desteklenmeye hak kazanan başvuru sahipleri sonuçların Ajans internet sitesinde ilan edilmesini müteakip **10 (ON) İŞ GÜNÜ İÇERİSİNDE** başvuru aşamasında sunulan **proje başvuru formu ve ekleri ile destekleyici belgelerin aslı veya onaylı suretini** Ajansa teslim etmeli ve aynı süre içerisinde Ajans ile sözleşme imzalamalıdır. Bu hususa ilişkin **AYRICA BİR TEBLİGAT YAPILMAYACAK** olup başvuru sahibinin Ajans internet sitesini takip etmesi kendi sorumluluğundadır.
- 4) Başvuru belgelerinde imza bölümü açılan sayfalar ilgisine göre başvuru sahibinin, ortaklarının veya iştirakçilerinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından **İMZALANMALI VE KAYS'A YÜKLENMELİDİR.** Beyannameler ve taahhütnameler imzalanırken temsil ve ilzam yetkisinin **MÜNFERİDEN** veya **MÜŞTEREKEN** olması durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2.1.1 Başvuru Aşamasında Hazırlanması ve Sunulması Gereken Belgeler

Başvuru Belgesi	Başvuru Belgelerine İlişkin Açıklamalar
Başvuru Formu ve Ekleri	Başvuru Formu ve Ekleri (Bütçe, Mantıksal Çerçeve ve Özgeçmişler) KAYS üzerinden hazırlanmalı ve onaylanmalıdır. Ayrıca KAYS tarafından hazırlanan taahhütname e-imzalanmalı; bu yapılmıyorsa taahhütnamenin ıslak imzalı hali bu rehberde belirtilen süre zarfında Ajansa teslim edilmelidir.
Destekleyici Belgeler (DB)	Bu belgelerin listesi aşağıda yer almakta olup belgeler Ek-1 Destekleyici Belge Şablonları esas alınarak hazırlanmalı ve KAYS'a yüklenmelidir.
DB-1 Proje Bilgi Formu	Proje kapsamında yapılacak yatırıma ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı bu form hazırlanmalı ve yatırım yerinin mevcut durumuna ilişkin tapu, izin, ruhsat ve görseller ek olarak sunulmalıdır.
DB-2 Proje Paydaşları Tanımlama Belgeleri	Başvuru sahibi ve varsa projede yer alan her bir ortak ile iştirakçi için; DB-2.1 Temsil ve İlam Yetki Belgesi: Yetkili/yasal temsilci(ler) belirtilmeli ve bu kişilerin ilgili kurum/kuruluşlarca onaylanmış imza tatbiki ya da noter onaylı imza beyannamesi sunulmalıdır. DB-3 Beyannameler bölümünde yer alan "Başvuru Sahibinin Beyannamesi" ve varsa ortak(lar) için "Ortaklık Beyannamesi" ile iştirakçi(ler) için "İştirakçi Beyannamesi" bu belgede belirtilen yetkili/yasal temsilci(ler) tarafından imzalanmalıdır. Başvuru sahibi ve varsa projede yer alan her bir ortak için; DB-2.2 Kuruluş ve Faaliyet Belgesi: Sivil toplum kuruluşu, kooperatif ya da birlik (mahalli idare birlikleri hariç) için ayrı ayrı kuruluş belgesi (kuruluş sözleşmesi, tüzük vb.) ve faaliyette olduklarını gösteren resmi kurum/kuruluşlardan (il ticaret müdürlüğü, il dernekler müdürlüğü, ticaret ve sanayi odası vb.) alınmış olan belge sunulmalıdır.
DB-3 Beyannameler	Başvuru sahibi ve varsa projede yer alan her bir ortak ile iştirakçi için; DB-3.1 Başvuru Sahibinin Beyannamesi DB-3.2 Ortaklık Beyannamesi DB-3.3 İştirakçi Beyannamesi hazırlanmalı ve DB-2.1'de yer alan yetkili/yasal temsilci(ler) tarafından imzalı olarak sunulmalıdır.

Başvuru Belgesi	Başvuru Belgelerine İlişkin Açıklamalar
DB-4 Satın Alma Belgeleri	Başvuru sahibi tarafından; DB-4.1 Piyasa Fiyat Araştırma Belgesi: Proje bütçesinde yer alan KDV hariç toplam maliyeti 20.000 TL (Yirmi Bin Türk Lirası) ve üzerinde olan aynı / benzer türden mal alımı, yapım işi ve hizmet alımı (eğitim, basım işi, web sitesi, vb.) için en az 3 (üç) adet proforma fatura veya fiyat teklifi sunulmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları ya da meslek kuruluşlarınca yayımlanan güncel birim fiyat cetvelleri kullanılarak hesaplanan maliyetler için en az 3 (üç) teklif sunma şartı aranmayacaktır. Gerekçesi açıkça belirtilmek kaydıyla tek satıcı, patent hakkı, işin özgün nitelikte ve karmaşık olması, sınaî ve teknolojik zorunluluklar, fiili imkânsızlıklar vb. nedenlerle 3 (üç)'ten az sayıda teklif sunulması Ajans tarafından kabul edilebilir. Ancak toplanan proforma fatura veya fiyat tekliflerinin yeterli sayıda ve gerçekçi olması ile varsa sunulan gerekçelerin geçerliliği hususlarının teknik ve mali değerlendirme aşamasında yapılacak puanlamada dikkate alınacağı unutulmamalıdır. DB-4.2 Teknik Şartname: Piyasa fiyat araştırması yapılan her bir mal alımı, yapım işi ve hizmet alımı için teknik şartname sunulmalıdır.
DB-5 Taahhütnameler	Proje kapsamında varsa aşağıdaki hususlarda taahhütname sunulmalıdır: DB-5.1 Genç İstihdamı Taahhütnamesi: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından kalkınma ajanslarının 2022-2023 çalışma dönemi için belirlenmiş olan "genç istihdamı" temasına katkı sunacak projeler değerlendirmede avantajlı olacaktır. Bu kapsamda proje uygulama süresi içerisinde ve uygulama süresinin tamamlanmasını müteakip en az 1 (bir) yıl daha devam ettirilecek 15-34 yaş arasında tam zamanlı ve sigortalı olarak başvuru sahibi ve/veya proje ortakları bünyesinde istihdam taahhüdü verilen kişi sayısı belirtilmelidir. DB-5.2 Yerli Malı Taahhütnamesi: Yerli malı belgesine sahip makine/ekipman alımını taahhüt eden ve söz konusu makine/ekipmanlara ilişkin harcama tutarları bütçe revizyonu aşamasında uygun bulunan başarılı projelere, 2.1.3.5 Programın Avantaj Puan Kriterleri bölümünde açıklanan derecelendirmeye uygun şekilde nihai değerlendirme puanının üzerine azami 5 (beş) puana kadar ilave edilir.
DB-6 Diğer Destekleyici Belgeler	Önceki destekleyici belgelerden herhangi biri kapsamında olmayan ancak projenin değerlendirilmesi açısından önem arz ettiği düşünülen ilgili bilgi ve belgeler diğer destekleyici belgeler altında sunulabilir. Bu belgeler için düzenli bir liste (6.1, 6.2, ...) oluşturulmalıdır.

2.2.1.2 Sözleşme Aşamasında Hazırlanması ve Sunulması Gereken Belgeler

Sözleşme belgeleri Ajans tarafından hazırlanacak olup başvuru sahibinin irtibat kişilerine e-posta ile gönderilecek ve KAYS üzerinden sözleşme daveti yapılacaktır. Sözleşme, bu bildirimi müteakip 10 (on) iş günü içerisinde imzalanmalıdır. Bu süre zarfında Ajansa başvurmayan, sözleşme imzalamayacağını yazılı olarak bildiren veya ajans tarafından talep edilen belgeleri zamanında sunmayan başvuru sahipleri söz konusu destekten feragat etmiş sayılır. Aynı süre içerisinde makul bir sebepten ötürü sözleşme imzalamaya gelemeyeceğini bildiren sözleşme sahiplerine 10 (on) iş günü ilave süre tanınabilir. Sunulan belgelerin gerçeğe aykırı olması halinde başvuru sahibiyle sözleşme imzalanmaz. Aşağıdaki belgeler sözleşme süresi dahilinde matbu olarak Ajansa sunulmalıdır:

Sözleşme ve Ekleri

- 1) **Sözleşme Kontrol Listesi:** Başvuru sahibi adına 2 (iki) temsilci tarafından (tercihen yetkili/yasal temsilci(ler) ile proje koordinatörü) imzalanmalıdır.
- 2) **Özel Koşullar:** Desteklenecek projeler için özel hükümleri kapsayan sözleşme metnidir. Başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından her sayfası paraflanmalı, son sayfası imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 3) **EK I - Proje Tanımı:** Başvuru aşamasında Ajansa sunulan başvuru formunun her sayfası başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından paraflanmalı son sayfası ise mühürlenip/kaşelenip imzalanmalıdır. Ayrıca, KAYS'a yüklenen destekleyici belgelerin asılları ya da onaylı suretleri de Ajansa sunulmalıdır.
- 4) **EK II - Genel Koşullar:** Desteklenecek projeler için ortak hükümleri kapsayan sözleşme metnidir. Başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından her sayfası paraflanmalı, son sayfası imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 5) **EK III - Bütçe:** Ajans tarafından kabul edilen revize edilmiş nihai proje bütçesidir. Başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından her sayfası paraflanmalı, bütçenin her bir ekinin (Ek B.1 Faaliyet Bütçesi, Ek B.2 Beklenen Finansman Kaynakları, Ek B.3 Maliyetlerin Gerekçelendirilmesi) son sayfası imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 6) **EK IV - Ödeme Talep Form(lar)ı:** Sözleşme imzalandıktan sonra İzleme ve Değerlendirme Birimi ile koordineli şekilde hazırlanmalıdır. Sözleşme aşamasında herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur.
- 7) **EK V - Mali Kimlik Formu:** Başvuru sahibi Ajansın bu program için protokol yaptığı Aracı Kurularda bir proje hesabı açtırılmalıdır. Proje hesabı ile ilgili bilgilerin yer aldığı Mali Kimlik Formu başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı, imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalı ve hesabın açıldığı şubeye onaylatılmalıdır.
- 8) **EK VI - Kimlik Beyan Formu:** Başvuru sahibinin niteliğine uygun olan form doldurulmalı, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 9) **EK VII - Ara / Nihai Rapor:** Proje uygulama sürecinde hazırlanacak olup sözleşme aşamasında herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur.
- 10) **EK VIII - Mali Kontrol Taahhütnamesi ve Muvafakatname:** Başvuru sahibinin niteliğine uygun olan form doldurulmalı, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 11) **EK IX - Denetim Raporu:** Proje uygulama sürecinde hazırlanacak olup sözleşme aşamasında herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur. Kamu kurum ve kuruluşu ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının başvuru sahibi olduğu projelerden dış denetim talep edilmeyecektir. Başvuru sahibi olan kooperatif ve birliklerin projeleri için yeminli mali müşavir tarafından yapılacak dış denetim zorunludur.
- 12) **EK X - Teminat Mektubu:** Bu program kapsamında talep edilmemektedir.

Beyannameler

- 1) **Proje Uygulama Kararı:** Başvuru sahibinin yetkili/yasal karar organı tarafından projenin uygulanmasına yönelik alınmış olan karar ile projenin uygulanması için yetkilendirilen kişilerin isimlerinin yer aldığı belge

standart şablona uygun olarak hazırlanmalı, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.

- 2) **Destek Alma Kurallarına Uygunluk Beyannamesi:** Başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının destek almaya hak kazanmış olan projeleri için başka bir ulusal veya uluslararası mali destek programından destek almadıklarına ve almayacaklarına dair beyanname standart şablona uygun olarak hazırlanmalı, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.
- 3) **Haciz Beyannamesi:** 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan "genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri" dışındaki başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının Ajans destek miktarının **en az %3'ü (yüzde üç)** kadar bir tutar için haklarında herhangi bir nedenle kesinleşmiş haciz işlemi bulunmadığına dair beyanname standart şablona uygun olarak hazırlanmalı, başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanmalı ve imzalı sayfaya kaşe/mühür basılmalıdır.

Vergi, SGK ve Ajans Katkı Payı Yükümlülüklerine İlişkin Belgeler

- 1) **Vergi Borcu Olmadığına Dair Belge:** 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan "genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri" dışındaki başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının vadesi dolmuş veya ödenmemiş vergi borcu olmadığına, ilgili yükümlülüklerinin yerine getirildiğine veya varsa borcunun yapılandırıldığına ve yapılandırılmış borcun düzenli olarak ödendiğine dair ilgili vergi dairesinden alınmış belge veya barkodlu internet çıktısı sunulmalıdır. Bu belge sözleşme imza tarihinden en fazla 15 (on beş) gün öncesine ait olmalıdır.
- 2) **SGK Borcu Olmadığına Dair Belge:** 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlanan "genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri" dışındaki başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının vadesi dolmuş veya ödenmemiş sosyal güvenlik prim borcu olmadığına, ilgili yükümlülüklerinin yerine getirildiğine veya varsa borcunun yapılandırıldığına ve yapılandırılmış borcun düzenli olarak ödendiğine dair ilgili SGK il müdürlüğünden alınmış belge veya barkodlu internet çıktısı sunulmalıdır. Bu belge sözleşmenin imzalandığı aya ait olmalıdır.
- 3) **Ajans Katkı Payı Yükümlülüğüne İlişkin Belge:** Kanunen zorunlu olan Ajans bütçe paylarını kısmen veya tamamen ödememiş olan il özel idareleri ve belediyeler ile sanayi ve ticaret odaları, birikmiş bütün borçlarını ve bunlarla ilişkili varsa diğer bütün mali yükümlülüklerini tamamen yerine getirmedikçe, değerlendirme sürecinde başarılı bulunsalar bile yararlanıcı ya da ortak olarak ilgili Ajansla sözleşme imzalayamaz. Ancak bu halde, başarılı proje sahibi ya da ortağının ödeme güçlüğüne ilişkin kanıtlayıcı belgelerini de içeren gerekçeli başvurusu üzerine, projenin bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına etkisinin Yönetim Kurulunca değerlendirilmesinin ardından Bakanlık onayı ile sözleşme imzalanabilir. Bu durumda dahi sözleşme imzalanmadan evvel muaccel borçların en az %20'sinin (yüzde yirmi) ödenmiş olması şartı aranır.
- 4) **Sözleşme Damga Vergisi:** Sözleşmenin Ajans tarafından imzalanmasını müteakip sözleşmede yazan toplam proje bütçesi üzerinden damga vergisi yatırıldığına dair dekont ya da damga vergisinden muaf olduğuna ilişkin belge sunulmalıdır.

İzin ve Ruhsatlar

- 1) Proje uygulama süreci içinde gerekli olabilecek izin ve ruhsatlar (örneğin; ÇED raporu, ÇED Gerekli Değildir Raporu, ÇED Kapsamında (Tabi) Değildir Raporu, kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin izinler, sağlık ruhsatı, inşaat ruhsatı, üretim izni, yapı kullanma izni vb.) sunulmalı ya da ilgili izin ve ruhsatların listesi ile bunların proje uygulama sürecini riske atmayacak şekilde zamanında temin edilebileceğine ilişkin taahhünameyi içeren resmi yazı sunulmalıdır.
- 2) Başvuru esnasında sunulmadıysa, projenin uygulanacağı arsa/arazi/binaların mülkiyet ve imar durumunu gösterir ve mevcutsa taşınmaz üzerinde kurulu tüm hakları da içeren belge (projenin uygulanacağı arsa, arazi ya da binanın mülkiyetinin ve kullanım hakkının başvuru sahibi ya da proje ortaklarına ait olduğunu gösteren tapu, tahsis belgesi, kira sözleşmesi vb.) sunulmalıdır.

2.2.2 Başvurular Nereye ve Nasıl Yapılacaktır?

Başvuru belgelerini hazırlamak ve geçerli bir başvuru yapmak için aşağıdaki adımları takip ediniz:

- 1) KAYS'a <https://kaysuygulama.sanayi.gov.tr> bağlantısından erişim sağlanarak gerçek bir kişi üzerinden ve e-devlet kimlik doğrulaması yapılarak **KULLANICI KAYDI** yapılır. Projeye ilişkin tüm işlemler bu kişi tarafından yapılacağı için bu kişinin başvuru sahibinin personeli arasından yetkilendirilen bir kişi olmasına dikkat edilmelidir.
- 2) Başvuru sahibi ve varsa her bir ortak ile iştirakçi KAYS'a tanımlanır.
- 3) **Ek-2 Başvuru Formu Şablonu** kullanılarak **PROJE TASLAĞI** oluşturulur.
- 4) **Ek-1 Destekleyici Belge Şablonları** kullanılarak destekleyici belgeler hazırlanır ve imza hanesi açılmış olan belgeler başvuru sahibinin ve varsa proje ortakları ile iştirakçilerinin yetkili/yasal temsilcilerince imzalanır.
- 5) 3. adımda oluşturulan taslak kullanılarak KAYS'a proje girişi yapılır.
- 6) 4. adımda hazırlanan destekleyici belgeler taranıp KAYS'a yüklenir. Her bir destekleyici belge için taranmış belge boyutu **10 MB**'yi aşmamalıdır. Belgeler, bilgisayar ortamında rahatça görüntülenebilecek uygun bir çözünürlük değeri kullanılarak taranmalıdır.
- 7) KAYS'tan **BAŞVURU ÖNİZLE** sekmesine tıklanarak **BAŞVURU FORMUNUN TASLAĞI** indirilir ve kontrol edilir.
- 8) Kontrol işleminin tamamlanmasını müteakip KAYS'tan **BAŞVURU TAMAMLA** sekmesine tıklanarak projeye **ONAY** verilir. Bu aşamadan sonra hazırlanan belgelerde herhangi bir değişiklik yapılamayacaktır. Bu adımın "Projenin KAYS Girişi ve Onayı" için belirlenmiş olan son başvuru zamanına kadar tamamlanmış olması gerekmektedir.
- 9) Son aşamada, **TAAHHÜTNAME EVRAĞI E-İMZALA / GÖRÜNTÜLE** sekmesine tıklanarak taahhütname oluşturulur ve e-imzalanarak başvuru işlemi tamamlanır. Bu adımın "Taahhütnamenin e-İmzası / Teslimi" için belirlenmiş olan son başvuru zamanına kadar tamamlanmış olması gerekmektedir. **E-imza kullanılmadığı durumlarda 10. adımda belirtilen işlemlerin yapılarak başvurunun tamamlanması gerekmektedir.**
- 10) E-imzanın kullanılmadığı durumda **TAAHHÜTNAME İNDİR** sekmesine tıklanarak taahhütname oluşturulur ve taahhütnamenin **ISLAK İMZALI** hali;
 - **elden** aşağıdaki adreslerden herhangi birine veya
 - **posta/kargo** yoluyla Ajans Genel Sekreterliğine teslim edilir.

Başka yollarla (örneğin faks ya da e-posta) gönderilen ya da başka adreslere teslim edilen başvurular reddedilecektir. Bu adımın "Taahhütnamenin e-İmzası / Teslimi" için belirlenmiş olan son başvuru zamanına kadar tamamlanmış olması gerekmektedir.

Ajans Birimi	Adres
Genel Sekreterlik	Cumhuriyet Mahallesi, Öncü Sokak, No:39, 43020 Merkez/Kütahya
Afyonkarahisar Yatırım Destek Ofisi	Dört Yol Mahallesi, Turgut Özal Caddesi, No:69, ATSO Hizmet Binası, Kat:2, 03100, Merkez/Afyonkarahisar
Manisa Yatırım Destek Ofisi	Merkez Efendi Mahallesi, Mimar Sinan Bulvarı, No:127, Manisa TSO Bülent KOŞMAZ Hizmet Binası, Kat:1, 45020 Yunussemre/Manisa
Uşak Yatırım Destek Ofisi	Sarayaltı Mahallesi, Kılcan Caddesi, No:1, UTSO Hizmet Binası, Kat:1, 64100, Merkez/Uşak

2.2.3 Son Başvuru Zamanı

Programa sunulacak projeler için son başvuru zamanları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Başvuru Süreci	Son Başvuru Zamanı
Projenin KAYS Girişi ve Onayı	15.01.2023 23.59
Taahhütnamenin E-imzası / Teslimi	20.01.2023 18.00

Başvuru sahiplerinin, proje başvurularını Ajansın program ilanında belirtilen son kabul tarih ve saatine kadar KAYS üzerinden yapması zorunludur. Her başvuru KAYS üzerinden üretilen taahhütnamenin imzalanması ile tamamlanır. Taahhütnamenin e-imza ile imzalanması esastır. Taahhütnamenin e-imza ile imzalanması son başvuru tarihinden itibaren en geç 5 (beş) iş günü içerisinde tamamlanır.

Taahhütnamenin e-imza ile imzalanmadığı hallerde, taahhütname başvuru sahibi tarafından imzalı olarak elden veya posta yolu ile son başvuru tarihinden itibaren en geç 5 (beş) iş günü içerisinde ajansın başvuru rehberinde belirttiği adrese teslim edilir. Bu durumda elden teslim eden kişiye, imzalı ve tarihli bir alındı belgesi verilir. Zamanında yapılmayan proje başvuruları için mazeret kabul edilmez ve bu projeler değerlendirmeye alınmadan reddedilir.

Her başvuru; kabul tarihi, saati ve referans numarası ile kaydedilir. Taahhütnamenin elden teslim edileceği durumlarda, kabul mahallinde son başvuru anı itibarıyla bir yığılma söz konusu ise kapanış saatinde kapılar kapatılır ve sadece o an itibarıyla içeride bulunan başvurular kabul edilerek işlem tamamlanır. Taahhütnamenin posta veya kargo şirketi yoluyla gönderildiği durumlarda postadaki gecikmeler dikkate alınmaz. Taahhütnamenin, başka yollarla (örneğin faks ya da elektronik posta ile) gönderilmesi ya da başka adreslere teslim edilmesi durumunda da proje teklifleri reddedilecektir.

2.2.4 Daha Fazla Bilgi Almak için

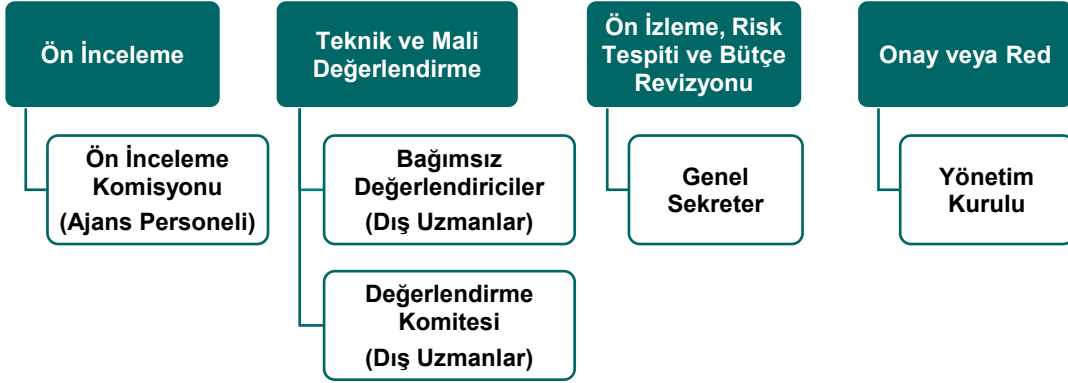
Sorularınızı, program adını ve referans numarasını açık bir şekilde belirterek, e-posta ya da faks ile Ajansa gönderebilirsiniz. Soruların yanıtları, soruların Ajansa ulaşma tarihinden sonra en geç 3 (üç) gün içerisinde Ajans internet sitesinde yer alan Sıkça Sorulan Sorular Listesi'ne (SSSL) eklenecektir. Ajans bilgilendirme ve eğitim toplantıları hariç olmak üzere sözlü sorulan sorulara cevap vermekle yükümlü değildir. Bölge illerinde kurulacak ya da çevrimiçi ortamda yapılacak teknik yardım masaları aracılığıyla başvuru sahiplerinin projelerine ilişkin soruları **tarafsızlık ve eşit muamele ilkeleri** doğrultusunda cevaplanacaktır.

Tüm adaylara eşit davranılacak ve bir başvuru sahibine sağlanan bilgi SSSL aracılığıyla diğer başvuru sahiplerine de duyurulacaktır. Tüm resmi açıklamalar ve talep edilen bilgi Ajans tarafından sağlanacaktır. Başvuru rehberinde ve SSSL'de yer almayan hiçbir bilgi, başvuru sahibi ve Ajans için bağlayıcı değildir.

İlgili Ajans Birimi	Tel No	E-Posta	Web
Program Yönetimi Birimi (PYB)	(274) 271 77 61 (274) 271 77 62	pyb@zafer.gov.tr	http://www.zafer.gov.tr

2.3 Projelerin Değerlendirilmesi ve Seçilmesi

Değerlendirme sürecine ilişkin özet şema aşağıda yer almaktadır.

Sadece son başvuru zamanı itibarıyla KAYS'tan onaylanmış ve taahhütnamesi e-imzalanmış (ya da ıslak imzalı olarak Ajansa teslim edilmiş) olan projeler değerlendirme aşamasına alınır. Değerlendirme, **ön inceleme** ile **teknik ve mali değerlendirme** olmak üzere 2 (iki) ayrı aşamada gerçekleştirilir.

Ön inceleme aşamasında projeler, Ajans personeli arasından oluşturulan bir komisyon marifetiyle idari kriterler ve uygunluk kriterleri yönünden incelenir. Başvuru rehberinde belirtilen kurallara uygun şekilde hazırlandığı anlaşılan projeler dış uzmanlar tarafından yapılacak teknik ve mali değerlendirme aşamasına alınırlar. Ön incelemeyi geçen tüm proje başvuruları, teknik ve mali yetkinlik yönünden değerlendirilir. Proje başvurularının teknik ve mali değerlendirmesi dört aşamadan oluşmaktadır:

- Bağımsız değerlendiricilerce yapılacak değerlendirme
- Değerlendirme komitesince yapılacak değerlendirme
- Genel Sekreterce yapılacak inceleme
- Yönetim Kurulu onayı

Teknik ve mali değerlendirme aşamasında her bir proje öncelikle en az 2 (iki) bağımsız değerlendirici tarafından değerlendirme tablosunda yer alan kriterler doğrultusunda puanlanır. Bütün proje tekliflerinin bağımsız değerlendiriciler tarafından incelenmesi ve puanlanmasının ardından değerlendirme komitesi, yapılan değerlendirme çalışmalarını inceleyerek tavsiyelerini oluşturur. Projelerin nihai başarı puanı ve sırası değerlendirme komitesi tarafından belirlenip Genel Sekretere sunulur.

Genel Sekreter sonuçları değerlendirme komitesine ve Yönetim Kuruluna sunmak üzere ön inceleme ziyaretleri ve risk tespiti yaptırabilir. Bu ziyaretler kapsamında görevli Ajans personeli projede belirtilen bilgiler ve/veya taahhüt edilen hususlara (fiziksel mekan, ekipmanlar, proje personeli vb.) ilişkin bilgi ve belge talep edebilir. Bu aşamada gerçekleştirilen bir diğer işlem ise bütçe revizyonudur. Genel Sekreter, değerlendirme süreci sonunda başarılı bulunmuş projelerin bütçelerini inceler/inceletir. Bu süreçler sonunda değerlendirme komitesi tarafından başarılı bulunmuş projeler, Yönetim Kuruluna sunulur.

Yönetim Kurulu üyeleri, temsilcisi oldukları kurum veya kuruluşun başvuru sahibi olduğu projelerin değerlendirildiği toplantıya katılamazlar. Ancak temsilcisi oldukları kurum ve kuruluşların kurdukları birlikler ve ortaklıklarının sunduğu proje tekliflerinin değerlendirildiği toplantıya katılabilirler. Projelerin onay aşamasında nihai karar mercii Yönetim Kuruludur.

2.3.1 Ön İnceleme

Zamanında sunulan projeler, **idari kontrol** ile **uygunluk kontrolü** yönünden incelenir. Kontrol kriterleri **Ek-3 Başvuru Belgeleri Kontrol Listesi**'nde ayrıntılı olarak yer almaktadır. Ön incelemeye ilişkin hususlar aşağıda belirtilmiştir:

- Başvuru rehberinde belirtilen uygunluk kriterlerine uymayan başvurular reddedilir. Ayrıca bu hususların değerlendirme sürecinin herhangi bir aşamasında tespit edilmesi halinde de söz konusu projeler reddedilir, bu durumun sözleşme imzalandıktan sonra tespit edilmesi halinde ise sözleşmeler feshedilir.
- Ajans ön inceleme ve değerlendirme sürecinde, başvuru sahibinden başvuru ve eki belgelere ilişkin olarak bilgi ve belge istenebilir.

Taahhünamenin başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından imzalanması gerekmektedir. Bu husus KAYS'a yüklenecek imza sirküleri veya vekaletname gibi belgeler üzerinden kontrol edilecektir. Yetkili olmayan kişiler tarafından yapıldığı tespit edilen başvurular reddedilir. Diğer taraftan Ajans başvuru rehberinde, başvuru formu dışında bazı bilgi ve belgelerin sunulmasının zorunlu olması yahut onay gerektiren işlem olması halinde yetkili makamlardan alınan onayın başvuru aşamasında sunulması gibi ek kriterler belirleyebilir. Böyle durumlarda tanımlanan ek kriterlerin yerine getirilmemesi projenin ön inceleme aşamasında reddedilmesine yol açar. Bunun dışında Ajans değerlendirme sürecini etkilemeyeceğini düşündüğü belgeleri ön inceleme ve değerlendirme aşamalarının herhangi bir zamanında başvuru sahibinden talep edebilir. Başvuru sahibi, talep edilen bilgi ve belgeleri zamanında Ajansa sunmak zorundadır. Bu bilgi ve belgeleri Ajans tarafından belirtilen süre zarfında sunulmayan başvuru sahiplerinin başvuruları reddedilir. Gerekli şartları taşıdığı anlaşılan projeler, bir listesi hazırlanarak teknik ve mali değerlendirme sürecine alınır. Gerekli şartları taşımadığı sonradan öğrenilen başvurular değerlendirme sürecinin hangi aşamasında olursa olsun ön incelemede elenmiş kabul edilir.

2.3.1.1 İdari Kontrol

Bu aşamada kontrol edilen kriterler ile bu kriterlerin sağlanmaması durumunda uygulanacak işlemler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

#	İdari Kontrol Kriterleri Tablosu	Kriter Sağlanmıyorsa Uygulanacak İşlem
1	Proje (başvuru formu ve destekleyici belgeler) Türkçe ve standart formata uygun olarak KAYS üzerinden hazırlanmış ve onaylanmıştır. Başvuru Formu üzerinde "Taslak" ibaresi bulunmamaktadır.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
2	Taahhüname, başvuru rehberinde belirtilen süre dahilinde, başvuru sahibinin yetkili/yasal temsilci(ler)i tarafından e-imza ile imzalanmıştır ya da ıslak imzalı olarak Ajansa teslim edilmiştir.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
3	Proje TR33 Bölgesi illerinden birinde veya birkaçında uygulanacaktır.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
4	Projenin uygulama süresi 12 (on iki) aydan kısa, 24 (yirmi dört) aydan uzun değildir.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.

#	İdari Kontrol Kriterleri Tablosu	Kriter Sağlanmıyorsa Uygulanacak İşlem
5	Ajanstan talep edilen destek oranı ve destek miktarı ile proje bütçesi "1.3 Ajans Tarafından Sağlanacak Mali Kaynak" bölümünde belirtilen asgari ve azami limitler dâhilindedir.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
6	Proje bütçesinde öngörülen maliyetler "1.3 Ajans Tarafından Sağlanacak Mali Kaynak" bölümünde yer alan "Program Bütçe Kuralları" tablosundaki kural ve koşulları sağlamaktadır.	Proje ön inceleme aşamasını geçer; ancak başarılı bulunması durumunda proje bütçesi bu Program kapsamında belirlenmiş olan bütçe kurallarını sağlayacak şekilde revize edilir.
7	Destekleyici Belgeler KAYS'a yüklenmiştir. Bu belgelerden imza/kaşe bölümü açılmış olanların önce imza/kaşe edilmesi sonra taranarak KAYS'a yüklenmesi gerekmektedir. Ayrıca, projenin başarılı olması durumunda bu belgelerin ASILLARI talep edileceği için bunların matbu olarak saklanması önem arz etmektedir.	Ajans tarafından talep edilecek eksik destekleyici belgelerin tamamlanması için yapılacak tebliği müteakip 5 (beş) iş günü ek süre verilir. Bu süre sonunda eksik belgeler KAYS'a yüklenmemişse (değerlendirme süreçleri açısından doğrudan gerekli olan belgelerin eksikliği) proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunabilir ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.

2.3.1.2 Uygunluk Kontrolü

Bu aşamada kontrol edilen kriterler ile bu kriterlerin sağlanmaması durumunda uygulanacak işlemler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

#	Uygunluk Kontrolü Kriterleri Tablosu	Kriter Sağlanmıyorsa Uygulanacak İşlem
1	Başvuru sahibi, başvuru rehberinin "2.1.1 Başvuru Sahibinin Uygunluğu" bölümünde açıklanan uygunluk kriterlerini sağlamaktadır.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
2	Her bir ortak, başvuru rehberinin "2.1.2.1 Ortaklar" bölümünde açıklanan uygunluk kriterlerini sağlamaktadır.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
3	Her bir iştirakçi, başvuru rehberinin "2.1.2.2 İştirakçiler" bölümünde açıklanan uygunluk kriterlerini sağlamaktadır.	Proje ön inceleme aşamasında başarısız bulunur ve değerlendirme sürecinin sonraki aşamalarına alınmaz.
4	Başvuru sahibi ve varsa proje ortakları ile iştirakçileri, başvuru rehberinin "2.1.3.4 Programa İlişkin Özel Düzenlemeler" bölümünde yer alan 1 ve 2 nolu koşulları sağlamaktadır.	Belirtilenden fazla sayıda proje sunulmuşsa, projelerin teslim zamanı esas alınarak limiti aşan projeler değerlendirmeye alınmaz.

2.3.2 Teknik ve Mali Değerlendirme

#	Değerlendirme Tablosu	Puan
1	Mali ve Operasyonel Kapasite	20
1.1	Başvuru sahibi ve varsa proje ortakları proje yönetimi konusunda yeterli deneyime sahip mi?	5
1.2	Başvuru sahibi ve varsa proje ortakları teklif edilen projeye benzer konularda yeterli teknik uzmanlığa ve deneyime sahip mi?	5
1.3	Başvuru sahibinin ve varsa proje ortaklarının teklif edilen projeyi uygulayabilecek yeterli idari ve mali yönetim kapasitesi bulunmakta mı?	5
1.4	Başvuru sahibi proje kapsamında taahhüt ettiği eş finansmanı ve projenin sürdürülebilirliğini sağlamak için istikrarlı ve yeterli finansman kaynaklarına sahip mi / ulaşabilir mi?	5
2	İlgililik	25
2.1	Proje, programın amacı ve öncelikleri ile uyumlu mu? [Projenin; - ilişkilendirildiği program önceliği ile projenin faaliyetleri, sonuçları, amaçları, hedef grupları ve bütçesi arasında hiçbir uyum yoksa ya da proje başvuru rehberinde yer alan desteklenmeyecek konulardan birine yönelikse 1 puan, - ilişkilendirildiği program önceliği ile proje faaliyetleri, sonuçları, amaçları, hedef grupları ve bütçesi arasında uyum varsa uyum düzeyine göre 5-8 arasında puan] - ilişkilendirdiği en az 2 (iki) program önceliği varsa ve ilişkilendirildiği program öncelikleri ile proje faaliyetleri, sonuçları, amaçları, hedef grupları ve bütçesi arasında uyum varsa uyum düzeyine göre 9-10 arasında puan verilir.]	10
2.2	Projenin gerekçelendirilmesi uygun mu? [Proje, TR33 Bölgesi'nin ihtiyaç ve sorunları dikkate alınarak hazırlanmış mı? Proje kapsamında başta ulusal plan ve programlar olmak üzere bölge planına ve/veya yerel planlara/programlara atıfta bulunulmuş mu?]	3
2.3	Projenin uygulama alanının gelişmiş düzeyi nedir? [Proje uygulama alanı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmalarına (SEGE-2022) göre; 2. kademe ilçe sınırları içindeyse 1 puan 3. kademe ilçe sınırları içindeyse 2 puan 4. kademe ilçe sınırları içindeyse 3 puan 5. kademe ilçe sınırları içindeyse 4 puan verilir. Proje uygulama alanı için yatırımın fiziksel olarak gerçekleştirildiği ilçe esas alınır. Projenin birden çok ilçeyi kapsayacak şekilde yatırımlar yapılması durumunda (tek projede birden çok ilçeye fiziki olarak yatırım yapılması) SEGE açısından en düşük kademede yer alan ilçe için belirlenen puan esas alınır.]	4

#	Değerlendirme Tablosu	Puan
2.4	Proje kapsamında genç istihdam öngörülüyor mu? [Proje uygulama süresi içerisinde gerçekleştirilecek ve uygulama süresinin tamamlanmasını müteakip en az 1 (bir) yıl daha devam ettirecek genç istihdamı (15-34 yaş arası) taahhüdü; - yoksa 1 puan, 1 kişiyse 2 puan 2 kişiyse 3 puan 3 kişi veya üzerindeyse 4 puan verilir.]	4
2.5	Proje kapsamında yararlanıcı ve varsa ortaklarının mali açıdan projeye katkı düzeyi nedir? [Proje kapsamında Ajanstan talep edilen destek oranı; %75,00 ile %70,00 arasındaysa (%70,00 dahil) 1 puan %69,99 ile %60,00 arasındaysa (%60,00 dahil) 2 puan %59,99 ile %50,00 arasındaysa (%50,00 dahil) 3 puan %49,99 ile %25,00 arasındaysa 4 puan verilir.]	4
3	Yöntem	25
3.1	Açık ve uygulanabilir nitelikte bir faaliyet planı hazırlanmış mı? Her bir faaliyet kapsamı, süresi, maliyeti, çıktısı ve sorumlusu belirtilerek detaylıca açıklanmış mı? Projede devlet desteğinin etkili bir şekilde tanıtılabilmesi için görünürlük faaliyetleri öngörülmüş mü?	5
3.2	Projenin genel tasarımı ne kadar tutarlı? Proje kapsamında uygun bir faaliyet-sonuç-amaç ilişkisi kurulabilmiş mi?	5
3.3	Projenin sonucuna yönelik objektif olarak doğrulanabilir göstergeler belirtilmiş mi?	5
3.4	Proje kapsamında detaylı bir fizibilite raporu hazırlanıp rasyonel bir analiz yapılmış mı?	10
4	Etki ve Sürdürülebilirlik	15
4.1	Teklif edilen projenin beklenen sonuçları sürdürülebilir mi?	10
4.2	Proje potansiyel çarpan etkileri içermekte mi?	5
5	Bütçe ve Maliyet Etkinliği	15
5.1	Tahmini maliyetler ile beklenen sonuçlar arasındaki oran yeterli mi?	5
5.2	Maliyetler gerekçeli ve doğrulanabilir şekilde uygun bütçe kalemi altında belirtilmiş mi? Yapılması öngörülen harcamalar faaliyetlerin uygulanması için gerekli mi?	5
5.3	Detay şartnameler/projeler kullanılarak ayrıntılı maliyet hesaplaması yapılmış mı?	5
Toplam		100

Projeler, değerlendirme tablosundaki kriterlere göre **100 (yüz) puan** üzerinden değerlendirilecektir. Değerlendirme Tablosu, bölümlere ve alt bölümlere ayrılmıştır. Her bir alt bölüm **tam sayı** üzerinden (varsa) Değerlendirme Tablosu'nda belirtilen kurallara uygun olarak ve azami puanı aşmayacak şekilde puanlandırılacaktır. Herhangi bir alt bölüme en düşük 1 (bir) puan verilecektir.

Her bir proje iki bağımsız değerlendirici (BD) tarafından ayrı ayrı değerlendirilir. Bağımsız değerlendiriciler projelerin puanlamasını KAYS üzerinden gerçekleştirirler.

Bir projenin teknik ve mali açıdan başarılı olarak sayılabilmesi için aşağıda yer alan 2 (iki) koşulu aynı anda sağlaması gerekmektedir:

- ✓ **İlgililik** bölümünden 25 (yirmi beş) üzerinden **en az 13 (on üç) puan** alması
- ✓ **Toplamda** 100 (yüz) puan üzerinden **en az 65 (altmış beş) puan** alması

Puanlamada aşağıda açıklanan sistematik uygulanır.

- Projenin puanı iki bağımsız değerlendiricinin vermiş olduğu puanların aritmetik ortalaması alınarak tespit edilir.
- İki değerlendiricinin başarılı bulduğu projeye vermiş olduğu puanlar arasında 20 (yirmi) ve üzeri fark olması halinde teklif üçüncü bir bağımsız değerlendiriciye incelenir. Başarı sıralamasında üçüncü değerlendirme puanı ile bu puana en yakın değerlendirme puanının aritmetik ortalaması esas alınır. Üçüncü değerlendirme puanının diğer iki değerlendirme puanına olan farkının birbirine eşit olması halinde başarı puanı yüksek olan değerlendirme puanı ile üçüncü değerlendirme puanının aritmetik ortalaması esas alınır. Üçüncü değerlendirme puanının başarısız olması halinde ilgili proje için bağımsız değerlendirme süreci yeniden başlatılır. Yeniden değerlendirme sonucunda da aynı durumun ortaya çıkması halinde proje, ikinci değerlendirme sonuçları göz önünde bulundurularak değerlendirme komitesi tarafından değerlendirilir.
- Bir bağımsız değerlendiricinin başarılı, diğerinin başarısız bulduğu proje teklifi üçüncü bağımsız değerlendiriciye incelenir. Üçüncü bağımsız değerlendiricinin, proje teklifini başarısız bulması halinde, puan farkına bakılmaksızın iki başarısız puanın; başarılı bulması halinde ise iki başarılı puanın aritmetik ortalaması alınır. Ancak başarılı puanlar arasındaki farkın 20 (yirmi) ve üzeri olması durumunda ilgili proje için bağımsız değerlendirme süreci yeniden başlatılır. Yeniden değerlendirme sonucunda da aynı durumun ortaya çıkması halinde proje, ikinci değerlendirme sonuçları göz önünde bulundurularak değerlendirme komitesi tarafından değerlendirilir.
- Bütün proje tekliflerinin bağımsız değerlendiriciler tarafından incelenmesi ve puanlanmasının ardından değerlendirme komitesi, yapılan değerlendirme çalışmalarını inceleyerek tavsiyelerini oluşturur. Değerlendirme komitesi, bağımsız değerlendiricilerin puanlamaları sonucu oluşturulan proje başvuruları puan listesini aynen onaylayabilir veya yapmış olduğu incelemelerde, bağımsız değerlendiricilerin kararlarına katılmadığı teklifleri, gerekçesini açıkça belirtmek ve bunu çalışmasının sonunda Genel Sekreterliğe raporlamak şartıyla yeniden değerlendirebilir. Bununla birlikte bağımsız değerlendirme puanı 50 (elli) puanın altında olan proje teklifleri değerlendirme komitesi tarafından yeniden değerlendirilmez. Yeniden değerlendirmeye alınması kararlaştırılan proje başvuruları, bağımsız değerlendiriciler tarafından gerçekleştirilen değerlendirme usulleri uyarınca, değerlendirme komitesi üyeleri tarafından değerlendirilir ve yeni puanlamalar belirlenir.

Yapılan değerlendirme ve seçim sonucunda, başarı koşullarını sağlayan projeler sıralanır ve “**Başarılı Projeler Listesi**” oluşturulur. Sıralama aşağıdaki hususlar dikkate alınarak yapılır:

- 1) Başarı sırasında toplam puan esas alınır. Toplam puan bakımından en yüksek puan alan proje birinci sırada en düşük puan alan proje ise sonuncu sırada yer alır.
- 2) Aynı toplam puanı alan projeler bakımından sıralamada aşağıdaki hususlar eşitlik bozulana kadar sırasıyla dikkate alınır:
 - a. “İlgililik” bölümünden alınan puan ortalaması yüksek olan,
 - b. “Mali ve Operasyonel Kapasite” bölümünden alınan puan ortalaması yüksek olan,
 - c. Proje teslim zamanı daha önce olan üst sırada yer alır.

Programın toplam destek tutarı göz önünde bulundurularak başarılı projeler arasında sıralama yapılır ve Asıl Liste oluşturulur. Bütçe kısıtı nedeniyle Asıl Listeye giremeyen başarılı projeler Yedek Listede yer alır.

Söz konusu listeler, Genel Sekreter tarafından, proje başvurularının tamamlanmasından itibaren en geç 3 (üç) ay içerisinde Yönetim Kurulunun onayına sunulur. Genel sekreter, sonuçları değerlendirme komitesine ve Yönetim Kuruluna sunulmak üzere, proje tekliflerinin risk durumunu ölçmek amacıyla, Ajans personeli görevlendirerek araştırma, inceleme ve ön izleme ziyaretleri yaptırabilir. Söz konusu ziyaretlerde değerlendirme sonuçlarının sıhhatini olumsuz yönde etkileyecek fiil ve beyanlardan kaçınılır. Genel sekreter, teknik değerlendirme sonunda başarılı olan projelerin bütçe incelemesini yapmadan/yaptırmadan önce asıl ve yedek projeleri, projeler kapsamında yerli malı belgesine sahip mal alımını taahhüt etmesi bakımından da inceler. Yerli malı belgesine sahip mal alımını taahhüt eden projelere, 2.1.3.5 Programın Avantaj Puan Kriterleri bölümünde açıklanan derecelendirmeye uygun şekilde nihai değerlendirme puanının üzerine azami 5 (beş) puana kadar ilave puan daha eklenir ve başarılı proje listesi bu sonuçlara göre yeniden oluşturulur.

Genel sekreter proje listelerini yönetim kuruluna sunmadan önce, listede yer alan her bir projenin bütçe kalemlerini ve bunlar için öngörülen bütçe tutarlarını değerlendirme komitesinden gelen bütçe revizyonu önerilerini de göz önünde bulundurarak ayrı ayrı inceler veya inceletir. Bu inceleme sonucunda, genel sekreter tarafından proje başvurusunda yüksek gösterilmiş bütçe tutarları, her bir bütçe kalemi itibarıyla yeniden belirlenir, ihtiyaç fazlası olduğu değerlendirilen makine, ekipman ya da yazılım gibi satın almalar ile uygun olmayan maliyetler çıkarılır, gerekliyse bütçe kalemlerinin yeri değiştirilir. Proje başvurusunda düşük gösterilmiş bütçe tutarlarının tespiti halinde ise, inceleme sonucunda proje bütçesinin ulaşacağı toplam tutar, başvuru sırasındaki toplam tutarı geçmemek şartıyla yeniden belirlenir.

Yönetim Kurulu, teklif edilen listedeki projelere ilişkin bütçe miktarları üzerinde değişiklik yapamaz veya listeye yeni proje ekleyemez. Ancak değerlendirmenin tarafsızlığı ve tutarlılığını, projelerin birbirleriyle tamamlayıcılığını ya da bölgenin mekânsal ve sektörel önceliklerini dikkate alarak ve gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla, teklif edilen listeden proje çıkarılabilir. Ayrıca Yönetim Kurulu, aynı proje için bir defaya mahsus olmak üzere ve gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla, genel teknik değerlendirmesi bakımından tereddüt duyduğu listedeki projelerle ilgili olarak değerlendirme komitesinden, bütçe miktarları üzerinde tereddüt duyduğu listedeki projelerle ilgili olarak ise genel sekreterden yeniden değerlendirme yapılmasını isteyebilir. Yönetim Kurulu tarafından mali destek verilecek nihai listenin oluşturulması sırasında, ilgili projeler hakkında yapılan bu son değerlendirmeler dikkate alınır. Mali destek almaya hak kazanan projelerin kesin listesi, Yönetim Kurulu tarafından onaylandıktan sonra resmi olarak geçerlik kazanır. Yönetim Kurulu onayını müteakip, Ajansın Program bütçesinde öngörülen destek ödeneği ile sınırlı olmak üzere, Ajans tarafından listedeki projelere mali destek verilir. Desteklenecek Asıl Proje Listesi Ajansın ve Bakanlığın internet sitesinde ilan edilir. Bu aşamadan sonra proje teklif çağrısı iptal edilemez.

2.4 Değerlendirme Sonucunun Bildirilmesi

2.4.1 Bildirimin İçeriği

Başvuru sahiplerine, projelerinin değerlendirme sonucuna ilişkin durum yazılı olarak bildirilir. Projesi başarısız bulunan başvuru sahiplerine ön inceleme ile teknik ve mali değerlendirme aşamalarına ilişkin sonuç formu gönderilir ve projenin başarısızlık gerekçesi belirtilir.

Ajansın bir projeyi reddetme ya da destek vermeme kararı nihaidir.

2.4.2 Öngörülen Zaman Çizelgesi

Program ile ilgili süreçlerin aşağıdaki takvime göre yürütülmesi öngörülmektedir.¹⁶

Süreç	Süre (Gün)	Başlangıç	Tamamlanma
1) Proje Başvurusu	92	21.10.2022	20.01.2023
1.1) KAYS Proje Başvurusu	87	21.10.2022	15.01.2023 23.59
1.2) Taahhünamenin Ajansa Teslimi	81	01.11.2022	20.01.2023 18.00
2) Bilgilendirme, Eğitim ve Teknik Yardım	85	21.10.2022	13.01.2023
2.1) Bilgilendirme Toplantıları	8	21.10.2022	28.10.2022
2.2) Eğitim Toplantıları	12	31.10.2022	11.11.2022
2.2) Teknik Yardım Masaları	61	14.11.2022	13.01.2023
3) Proje Değerlendirme ve İnceleme	61	23.01.2023	24.03.2023
3.1) Ön İnceleme	12	23.01.2023	03.02.2023
3.2) Bağımsız Değerlendirme	12	06.02.2023	17.02.2023
3.3) Ön İzleme Ziyaretleri	12	20.02.2023	03.03.2023
3.4) Değerlendirme Komitesi	12	06.03.2023	17.03.2023
3.5) Bütçe Revizyonu	5	20.03.2023	24.03.2023
4) Yönetim Kurulu Onayı ve Sonuç İlanı	5	27.03.2023	31.03.2023

¹⁶ 1.1 ve 1.2 no.lu süreçlerin tamamlanma sütununda yer alan tarih ve zamanlar kesindir. Diğer süreçler için tahmini tarihler belirlenmiş olup gelen proje sayısının fazla olması, değerlendirme süreçleri için yeterli sayıda nitelikli aday bulunamaması, Yönetim Kurulunun toplanamaması ve diğer zorunlu haller sebebiyle bu süreçler için öngörülen tarihlerde değişiklik olabilir. Bilgilendirme ve eğitim toplantıları herkesin katılımına açık ve ücretsiz olup toplantıların kesin takvimi Ajans internet sitesinde yayımlanacaktır.

2.5 Sözleşme İmzalanması ve Uygulama Koşulları

Destek kararını takiben, verilecek destek miktarı ve uygulamaya ilişkin ilke ve kurallar, başvuru sahibi ile Ajans arasında imzalanacak bir sözleşmeye bağlanır. Sözleşme sürecinde talep edilecek belgeler “**2.2.1.2 Sözleşme Aşamasında Hazırlanması ve Sunulması Gereken Belgeler**” bölümünde açıklanmıştır. Ajans, gerektiğinde bu belgeler dışında başvuru sahibinden ek bilgi ve belge isteyebilir.

KAYS üzerinden yapılacak bildirim müteakip başvuru sahiplerinin 10 (on) iş günü içerisinde sözleşme belgelerini doldurarak Ajansa matbu olarak teslim etmeleri gerekmektedir. Bu süre zarfında sözleşme imzalamak üzere Ajansa başvurmayan, sözleşme imzalamayacağını yazılı olarak bildiren veya Ajans tarafından talep edilen belgeleri zamanında sunmayan başvuru sahipleri söz konusu destekten feragat etmiş sayılır. Aynı süre içerisinde makul bir sebepten ötürü sözleşme imzalamaya gelemeyeceğini bildiren başvuru sahiplerine 10 (on) iş günü ilave süre tanınabilir. Sunulan belgelerin gerçeğe aykırı yahut KAYS'ta yer alan bilgi ve belgelerden farklı olması durumunda da başvuru sahibiyle sözleşme imzalanmaz.

Sözleşme özellikle aşağıda belirtilen hakları ve yükümlülükleri düzenler:

Kesin destek tutarı: Azami destek tutarı sözleşmede belirtilecektir. Bu tutar, tahminlere dayalı bir şekilde hazırlanan bütçe çerçevesinde belirlenecektir. Kesin destek tutarı, proje sona erdiğinde ve nihai rapor sunulduğunda kesinlik kazanacaktır. Mali destek hiçbir koşulda sözleşmede belirtilen tutarı geçemez, sözleşme tutarını aşan ek ödeme yapılamaz ve Yararlanıcı tarafından aynı sözleşme kapsamında ek destek talebinde bulunulamaz.

Hedeflerin gerçekleştirilememesi: Yararlanıcının sözleşme koşullarını yerine getirmemesi halinde Ajans destek tutarını azaltabilir ve/veya o zamana kadar ödenen tutarların tamamen ya da kısmen geri ödenmesini talep edebilir. Ayrıca desteklenen proje veya faaliyet kapsamında, Ajans tarafından istenen bilgi ve belgelerin zamanında ve eksiksiz verilmemesi, izleme ziyaretlerinde uygulama ve yönetim mekanlarına erişimin zorlaştırılması yahut engellenmesi veya projenin sözleşmeye, eklerine ve yürürlükteki mevzuata uygun şekilde yürütülmediğinin tespiti halinde Ajans, ödemeleri durdurabilir ve/veya sözleşmeyi feshederek buna ilişkin mevzuatta ve sözleşmede belirtilen hukuki yollara başvurabilir.

Sözleşmenin değiştirilmesi: Yararlanıcıların projelerini, Ajans ile imzaladıkları sözleşme hükümleri doğrultusunda uygulamaları esastır. Ancak sözleşmenin imzalanmasından sonra projenin uygulamasını zorlaştıracak veya geciktirecek önceden öngörülemeyen ve beklenmeyen durum yahut mücbir sebep söz konusu ise sözleşme tarafların mutabakatı ile uygulamanın herhangi bir safhasında değiştirilebilir ve/veya proje uygulamasının tamamı veya bir kısmı durdurulabilir.

Raporlar: Yararlanıcılar, uygulama sürecinde, projede kaydedilen ilerleme ve gelişmeleri içeren raporlar sunmak zorundadır. Bunlar, sözleşmede belirtilen dönemlerde sunulacak ara raporlar ve proje faaliyetlerinin tamamlanmasını takiben sunulacak nihai rapor ile projenin etkilerinin değerlendirilebilmesi amacıyla sunulacak proje sonrası değerlendirme raporundan oluşmaktadır. Ayrıca Ajans, Yararlanıcıdan ilave bilgi ve belge talebinde bulunabilir.

Ödemeler: Projenin uygun maliyetleri çerçevesinde öngörülen azami destek tutarının **%40'ı (yüzde kırk) ön ödeme** olarak, yararlanıcının talebini müteakip **10 (on) iş günü** içinde, yararlanıcının ve/veya ortağının sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılır. Genel Sekreter, sözleşme imzalanmadan önce yararlanıcının ve projenin risk ve ihtiyaç durumunu değerlendirmek amacıyla, Ajans personelini görevlendirerek ön izleme ziyaretleri yaptırabilir ve bunun sonucunda ön ödeme oranını yüzde yirmiden az ve yüzde altmıştan fazla olmamak kaydıyla belirleyebilir. Sözleşme imzalamadan önce gerçekleştirilen ön

izleme ziyaretlerine ilave olarak, sözleşme imzalanmasından sonra gerçekleştirilecek ilk izleme ziyaretleri ve başlangıç riski değerlendirmeleri neticesinde; Ajans, ön ödeme oranını **%20'den (yüzde yirmi)** aşağı ve **%60'tan (yüzde altmış)** yukarı olmamak kaydıyla yeniden belirleyebilir. Ön ödeme risk değerlendirmesine göre çok yüksek riskli projeler için gerekli tedbirler alınıncaya kadar ön ödemeye bloke koyabilir. Ajans tarafından ön ödeme sonrasında yapılacak diğer ödemeler, hakediş esasına göre gerçekleştirilir. Buna göre, ön ödeme tutarının ve aynı oranda yararlanıcının eş finansman tutarının usulüne uygun harcandığını gösteren belgelerin ara/nihai raporlarla birlikte Ajansa sunulması, ilgili raporların Ajans tarafından incelenip uygun bulunması ve onaylanmasından sonra; (ilgili raporda belirtilen hakediş ve harcamaların tutarı esas alınarak) ara ödemede destek miktarının yaklaşık **%40'ı (yüzde kırk)** ve son ödemede yaklaşık **%20'si (yüzde yirmi)** yararlanıcının banka hesabına **30 (otuz) gün** içerisinde aktarılır. Yararlanıcı tarafından ilgili raporlar sunulmadan ve usulüne uygun ödeme talebinde bulunulmadan, yararlanıcıya hiçbir ödeme yapılmaz.

Projeyle ait kayıtlar: Yararlanıcı, proje uygulanmasına dair tüm hesap ve kayıtları şeffaf bir şekilde tutmakla yükümlüdür. Bu kayıtlar proje uygulaması sona erdikten sonra **10 (on) yıl** süreyle saklanmalıdır.

Denetim: Gerektiğinde yapılacak denetimler sırasında yararlanıcı, proje uygulama ve yönetim mekanlarına erişimi zorlaştırmamak yahut engellemek ve talep edilen her türlü bilgi ve belgeyi görevli personele zamanında sunmak zorundadır. Sözleşme hükümleri, Ajans tarafından hem kayıtlar üzerinde hem de yerinde yapılabilecek denetimlere olanak tanıyacaktır.

Tanıtım ve görünürlük: Yararlanıcılar, ortakları ve alt yükleniciler, hizmet, mal alımı ve yapım işleri faaliyetlerinde Ajansın sağladığı mali desteği ve Bakanlığın genel koordinasyonunu görünür kılmak ve tanıtmak için, Ajans tarafından hazırlanan görünürlük rehberine uygun olarak gerekli önlemleri alır. Yararlanıcının Ajans desteğini görünür kılma yükümlülüğü, proje nihai ödemesinin yapılmasını müteakip **3 (üç) yıl** süreyle devam eder.

Satın alma işlemleri: 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi yararlanıcılar, destek programları çerçevesinde desteklenen proje ve faaliyetler kapsamında yapacakları satın alma faaliyetlerini bu mevzuat çerçevesinde gerçekleştirirler. Söz konusu Kanuna tabi olmayan kurum ve kuruluşların uyacakları satın alma usul ve esasları ise Proje Uygulama Rehberi'nin ekindeki Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Destekler İçin Satın Alma Rehberi'nde tanımlanmıştır. Ajans, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi yararlanıcıların ihalelerine proje bütçesinin büyüklüğü, satın alma yapacak yararlanıcının kurumsal kapasitesi gibi hususları göz önünde bulundurarak gözlemci olarak katılabilir. Ajansın talep etmesi halinde, yararlanıcı, bu ihalelerde satın alma sürecine dair tüm bilgi ve belgeleri eksiksiz şekilde paylaşmakla yükümlüdür Program kapsamında alımı desteklenen alet, teçhizat, yazılım, malzeme ve sistemler ile yapımı gerçekleştirilen tesislerin mülkiyeti ve bunlar üzerindeki fikri mülkiyet hakları yararlanıcıya aittir. Yararlanıcının, sözleşme kapsamında sağlanmış tesis, makine, ekipman, teçhizat ve diğer malzemelerin, Genel Sekreterin gerekçeli ve yazılı izni olmaksızın proje süresince ve projenin sona ermesinden itibaren **3 (üç) yıl süreyle** üzerinde üçüncü kişi lehine aynı ya da şahsi hak tesis edemez ve projede belirtilen iş yeri dışında kullanamaz, aksi halde destek miktarının **2 (iki) katı** tutarında Ajansa tazminat öder.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Zafer
Kalkınma Ajansı
Development Agency

BÖLÜM 3: EKLER

Proje kapsamında talep edilen destekleyici belgeler ile projenin hazırlanması sürecinde başvuru sahiplerinin yararlanabileceği kaynaklar aşağıda yer almaktadır:

Ek-1 Destekleyici Belge Şablonları

- **DB-1 Proje Bilgi Formu**
- **DB-2 Proje Paydaşları Tanımlama Belgeleri**
 - DB-2.1 Temsil ve İlam Yetki Belgesi
 - DB-2.2 Kuruluş ve Faaliyet Belgesi
- **DB-3 Beyannameler**
 - DB-3.1 Başvuru Sahibinin Beyannamesi
 - DB-3.2 Ortaklık Beyannamesi
 - DB-3.3 İştirakçi Beyannamesi
- **DB-4 Satın Alma Belgeleri**
 - DB-4.1 Piyasa Fiyat Araştırma Belgesi
 - DB-4.2 Teknik Şartname
- **DB-5 Taahhütnameler**
 - DB-5.1 Genç İstihdamı Taahhütnamesi
 - DB-5.2 Yerli Malı Taahhütnamesi
- **DB-6 Diğer Destekleyici Belgeler**

Ek-2 Başvuru Formu Şablonu

Ek-3 Başvuru Belgeleri Kontrol Listesi

Ek-4 Proje Performans Göstergeleri

Ek-5 Yardımcı Kaynaklar Listesi

Ek-6 Kırsal Alan Listesi

**T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI**

Zafer
Kalkınma Ajansı
Development Agency

T.C. Zafer Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği

Adres: Cumhuriyet Mah. Öncü Sokak No:39, 43020, Merkez/Kütahya

Tel: (0274) 271 77 61-62

Faks: (0274) 271 77 63

E-posta: pyb@zafer.gov.tr

Web: <http://www.zafer.gov.tr>

Afyonkarahisar

Adres: Dörtöyl Mah., Turgut Özal Cad. No: 69
ATSO Binası Kat: 2, 03100, Merkez/Afyonkarahisar
Tel: (0272) 212 20 70

Manisa

Adres: M. Efendi Mah. Mimar Sinan Bulv. No:127 TSO Bülent
Koşmaz Hizmet Binası Kat:1, 45020, Yunusemre/Manisa
Tel: (0236) 237 29 47

Uşak

Adres: Sarayaltı Mah. Kılcan Cad. No:1
Uşak TSO Kat:1, 64100 Merkez/Uşak
Tel: (0276) 224 43 41